

Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu

Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej

Nowoczesna Edukacja - szkoła w działaniu

Marzena Kędra

Program nagrodzony w konkursie na opracowanie programów nauczania do nowej podstawy programowej, organizowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie w ramach projektu „Wdrażanie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół ze szczególnym uwzględnieniem II i IV etapu edukacyjnego”.

*„Jeżeli ciągle słyszymy, że szkoła nie zmieni świata,
to przynajmniej sama może być dla dzieci „kawalkiem lepszego świata”
Ryszard Łukaszewicz*

Przedmowa

Źródła, inspiracje

Wprowadzenie nowej Podstawy Programowej Kształcenia Ogólnego dla Szkół Podstawowych 23 grudnia 2008 r., wzory i pomysły bogatej myśli pedagogicznej Celestyna Freineta i Janusza Korczaka, własne doświadczenia (oparte na obserwacji, sondażach i działaniach innowacyjnych) oraz praca w twórczym, wymagającym intelektualnej otwartości i spontanicznej gotowości środowisku nauczycieli z mojej szkoły, skłoniły mnie do opracowania programu *„Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu”*, a tym samym udzieleniu odpowiedzi na pytanie: *Jak zmienić pracę w szkole, żeby wyniki były lepsze a uczniowie szczęśliwsi?*

Propozycje zapisane w tym programie łamią schemat tradycyjnych zajęć szkolnych, zastępując je unowocześnieniem organizacji pracy dydaktyczno-wychowawczej z wykorzystaniem technik nauczania i wychowania C. Freineta, oraz innych aktywizujących metod nauczania, które stanowią drogę do poznania i rozumienia świata w całej jego złożoności. Propagując pedagogikę Freineta nie twierdzę, że jest to jedyna metoda unowocześnienia pracy szkolnej. Istnieje wiele metod, które mogą spełnić to zadanie, ale wśród pedagogów nowatorów Freinet jest mi najbliższy, gdyż wieloletnie stosowanie jego technik w różnych klasach pozwoliło mi przekonać się o ich wartości i skuteczności. Program promuje powszechność indywidualizacji pracy, eliminuje pracę frontalną wszędzie tam, gdzie to jest możliwe.

Nowoczesna szkoła przywraca nauczycielowi – zdaniem Freineta – prawdziwy autorytet i znaczenie; sprawia, że jego praca jest wartościowa i skuteczna; wskazuje drogę, która pozwala „kształtować ludzi zamiast przygotowywać roboty”. W nowym układzie stosunków w życiu klasy, w klimacie życzliwości i współpracy między nauczycielem i uczniami, wychowawca przestaje być tym, który ze swej mądrości rozdziela dzieciom wyznaczone programem cząstki wiedzy, nic w zamian od nich nie otrzymując. Trafnie ujmuje ten aspekt partnerstwa Eliza Freinet, gdy w przedmowie do zbioru poezji dzieci mówi: „Z dnia na dzień, w szczegółach codziennego życia, w hałaśliwych utarczkach ścierających się różnych osobowości, potrzebna jest trzeźwa, życzliwa obecność nauczyciela-wychowawcy, który potrafi na chwilę zapomnieć, że jest dorosły, i stawszy się na nowo dzieckiem otwiera serce na przyjęcie pięknego obrazu świata, który tworzy wraz z dziećmi z odcieniami tak osobistymi i głębokimi, że cały kolektyw nosi ich znamię i odżywa pod ich wpływem, a on sam czuje się wzbogacony i odnowiony”¹.

¹ C. Freinet: *Enfants poetes*. . . , op. cit., s. 11.

I. Założenia programu i ich uzasadnienie

Przewodnią ideą programu „*Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu*” jest współdziałanie nauczyciela i rodziców w **tworzeniu dynamicznego środowiska wychowawczego**. Takiego, które ulega ciągłym zmianom, podlega rozwojowi zależnemu od czynników zewnętrznych i wewnętrznych.

Środowisko wychowawcze jest obiektywnym systemem podmiotów i warunków składających się na otoczenie, jako sumę warunków tworzonych przez życie zbiorowe, dla kształtowania się życia jednostek. Środowisko wychowawcze jest więc tylko częścią środowiska społecznego i kulturowego, tą mianowicie, która wywiera wpływ na wytwarzanie się trwałych postaw poglądów, wiedzy, sposobów postępowania wychowanka (Encyklopedia pedagogiczna pod red. W. Pomykała, s. 354).

„*Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu*”, to program, który wspomaga rozwój dziecka, bierze pod uwagę jego potrzeby i autentyczny, naturalny sposób bycia. Kładzie on nacisk na obserwację i poznanie dziecka na tle jego warunków środowiskowych. Program uwzględnia indywidualizację w procesie wychowania i nauczania, przy jednoczesnym niwelowaniu i korygowaniu postaw niepożądanych typu aspołecznego. Opiera on kształcenie na aktywności dziecka w tworzeniu własnej wiedzy oraz na jego naturalnej ciekawości twórczej.

Organizacja procesu edukacyjnego ma na celu zachęcić dzieci do nauki tego, co je interesuje, co wynika z ich potrzeb, co jest zgodne z ich własnym „tempem”, bez „szufladkowania”, zmierzając do osiągnięcia jak najlepszych wyników. Ma ona charakter całościowy, który dotyczy treści, form pracy i oceny. Jest sposobem nauczania, mającym na celu pokazanie związków między różnymi dziedzinami edukacyjnymi oraz ukazanie nauki jako całości.

Taka organizacja procesu edukacyjnego wymaga spełnienia poniższych zasad:

1. Stworzenie uczniom możliwości sprzyjających intensywnemu, wszechstronnemu rozwojowi w oparciu o aktywność twórczą, samopoznanie, poszukiwanie, rozwijanie zdolności i zainteresowań.
2. Rozwój dziecka, jego autentyczny, naturalny sposób bycia.
3. Pracę w ramach modułów preferujących metody zabawy, sztuki, pedagogiki artystycznej oraz stosujących inne – również niekonwencjonalne – formy i metody stymulacji rozwojowej.
4. Naukę nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, budowania poczucia wartości, współpracy i rozwiązywania konfliktów, czyli tego wszystkiego, co jest niezbędne w dorosłym życiu.
5. Dostatecznie bogate środowisko życia „*dość absorbujące dla pobudzenia osobistych przeżyć najbardziej kształcących*” (R. Gloton, C. Clero, 1985). Dlatego zawsze należy dbać o to, by stale rozszerzał się wachlarz doświadczeń i przeżyć, by dzieci miały o czym mówić i pisać, by miały czego próbować i doświadczać.

Konieczne jest również tworzenie określonej przestrzeni dla aktywności uczniów. Dlatego istnieje konieczność stosowania wielu sposobów wspierania aktywności dzieci w procesie edukacyjnym.

W programie przedstawiono różnorodne działania, w tym inspirowane pedagogiką C. Freineta, które są punktem wyjścia do projektowania różnorodnej aktywności dzieci.

1. Obserwacja i poznanie dziecka na tle jego warunków środowiskowych.
2. Indywidualizacja w procesie wychowania i nauczania w celu wykrywania i rozwijania uzdolnień, zainteresowań i zamiłowań.
3. Niwelowanie i korygowanie niepożądanych postaw, szczególnie typu aspołecznego, przez włączanie dziecka w działalność wspólnoty.
4. Różnorodne formy ekspresji artystycznej i praktycznej, włączone w proces nauczania i wychowania, stanowiące naturalną motywację do osiągnięcia coraz lepszych wyników w nauce.
5. Organizowanie dzieciom szerokich kontaktów z bliższym i dalszym środowiskiem społecznym, przyrodniczym i kulturalnym w celu rozbudzenia ich zainteresowań i twórczej ciekawości.
6. Wychowanie przez pracę, czyli umożliwienie dziecku dokonania samodzielnych doświadczeń w toku różnorodnej działalności, oraz przeżyć wynikających z własnego wysiłku.
7. Dobra organizacja pracy, która zależy od planowania realnego i zintegrowanego z życiem.
8. Samorządna organizacja życia w klasie szkolnej.

Schemat nr 1

skupione, myślące, wewnętrznie zdyscyplinowane, otwarte, twórcze, tolerancyjne, dąży do samodoskonalenia, zaangażowane – w podejmowaniu coraz to nowych trudniejszych zadań i ról społecznych, odpowiedzialne – za siebie i innych, za wyniki pracy własnej i całej grupy, za wyrażoną krytykę, ocenę czy życzenie...

II. Cele szczegółowe kształcenia i wychowania

„Zaufajcie dzieciom, bo one są twórcami przyszłości”

C. Freinet

Naczelne wartości w programie nauczania „Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu”.

Stymulowanie rozwoju dziecka jest ściśle związane z celami kształcenia i wychowania. Cele odnoszą się do uczniów i opisują zmianę, jaką chcemy w nich uzyskać. Z uwagi na to, iż punkt wyjścia tej zmiany jest różny (każde dziecko jest inne), zwykle odnosimy je do zmian końcowych.

Aby zrealizować cele edukacyjne, określone w nowej podstawie programowej i w programie nauczania, należy:

- znać dokładnie dziecko i jego środowisko społeczne,
- dostosowywać wymagania do jego możliwości,
- współpracować z jego rodziną.

Wyszczególniono siedem naczelných wartości, którym przyporządkowano cele szczegółowe kształcenia i wychowania osiągnane w toku trzyletniej edukacji.

Lp.	Naczelne wartości	Cele szczegółowe
1.	Przygotowanie warunków przestrzennych, zdrowotnych, intelektualnych do wyrabiania nawyków prowadzących do rozwoju każdego dziecka oraz wyrażania emocji i uczuć	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpiecznego poruszania się po szkole, na boisku, w klasie oraz w drodze do i ze szkoły; • przestrzega ładu i porządku; • zna prawa, obowiązki i reguły życia dotyczące zdrowia; • przyswaja zasady mówiące o tym, co sprzyja, a co zagraża zdrowiu; • jest zainteresowany aktywnym spędzaniem czasu wolnego, w tym w bliskim kontakcie ze środowiskiem przyrodniczym i przy jego poszanowaniu; • bezpiecznie posługuje się przyborami i narzędziami; • rozpoznaje i nazywa własne emocje i uczucia oraz rozpoznaje i nazywa emocje i uczucia innych osób; • stara się kontrolować określone własne reakcje emocjonalne; • wyraża w różnych formach własne myśli, stany emocjonalne i uczucia (w tworzonych tekstach literackich, pracach plastycznych oraz interpretacjach muzycznych, ruchowych i dramatycznych).
2.	Stworzenie środowiska wychowawczego wspomagającego rozwój każdego ucznia	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • ustala i przestrzega zasady i normy wzajemnego współdziałania; • wspólnie z innymi uczy się pełnienia różnych ról i rozlicza się przed

		<p>zespołem klasowym z wykonania zadań;</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczy się wzajemnej pomocy w różnych sytuacjach i podczas realizacji zadań; • planuje zadania, opracowuje zasady i normy związane z pełnieniem różnych ról w klasie; • dokonuje samokontroli i samooceny swojej pracy; • wytrwale działa; • rozróżniania podstawowe wartości: dobro i piękno; • stara się oceniać własny rozwój; • wartościuje, dokonuje i uzasadniania wybór; • okazuje szacunek ludziom, zwyczajom, tradycjom i symbolom narodowym; • szanuje własność i dobro cudze oraz wspólne.
3.	Organizowanie szeroki kontaktów ze środowiskiem społecznym i przyrodniczym	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega różnorodność zjawisk świata przyrody, poznaje je i działa; • stawia pytania, przeprowadza obserwacje, doświadczenia, wywiady, rozwiązuje problemy; • jest zainteresowany poznawaniem, rozwijaniem zainteresowań i postaw dotyczących jego środowiska rodzinnego, społecznego i przyrodniczego; • poznaje i przeżywa otaczający świat; • dokumentuje poczynione obserwacje przyrodnicze i zbiera informacje na temat zjawisk społecznych, faktów historycznych swojej miejscowości; • wykazuje zainteresowanie życiem i pracą ludzi, zjawiskami świata przyrody, wzajemnymi współzależnościami życia ludzkiego i otaczającego świata; • prowadzi obserwacje i orientuje się w terenie.
4.	Rozbudzenie i zaspakajanie ciekawości poznawczej dziecka, zachęcenie do aktywności badawczej, twórczej i wyrażania własnych myśli oraz uczuć w różnej formie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • twórczo działania (w twórczości słownej, plastycznej, technicznej, teatralnej); • wykazuje naturalną potrzebę w poznawaniu świata przedstawionego w różnej formie; • ma wrażliwość estetyczną, wyobraźnię, fantazję, którą uwidacznia poprzez różne formy ekspresji; • ma poczucie tożsamości kulturowej, historycznej, narodowej i etycznej; • jest zainteresowany dorobkiem kultury i sztuki; • wykazuje aktywność twórczą; • jest zainteresowany odbiorem dzieł sztuki teatralnej, filmowej, radiowej, telewizyjnej oraz innych form kultury; • posługuje się narzędziami ekspresji twórczej; • weryfikuje rozwiązania poprzez eksperymenty i doświadczenia.

5.	Kształtowanie i rozwijanie umiejętności mówienia, słuchania, czytania i pisania w języku ojczystym i języku obcym	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiada kompetencje uczniów w zakresie czytania, mówienia, słuchania, pisania; • swobodnie wypowiadania się, słucha, myśli, chętnie podejmuje naukę czytania i pisania.
6.	Zapoznanie uczniów z elementarnymi pojęciami matematycznymi, kształtowanie i rozwijanie sprawności matematycznych w sytuacjach życiowych i przy rozwiązywaniu problemów	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwija ogólną zdolność poznawczą, samodzielne, logiczne myślenie i wnioskowanie; • rozumie określone programem podstawowe pojęcia matematyczne wraz z opanowaniem odpowiednich umiejętności; • sprawnie posługuje się liczbami i działaniami arytmetycznymi w obszarze liczb od zera do tysiąca; • matematyzuje konkretne sytuacje poprzez układanie i rozwiązywanie zadań tekstowych; • określa sytuacje problemowe poprzez formułowanie pytań; • prowadzi elementarne rozumowanie matematyczne.
7.	Wdrażanie uczniów do posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjnymi	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się i korzysta z różnych źródeł informacji; • rozwiązuje problemy poznawcze wybranymi i dostępnymi technologiami informacyjnymi; • przejawia krytyczny stosunek do informacji z różnych źródeł – w tym reklamy; • wykorzystuje narzędzia usprawniające przekaz.

III. Treści kształcenia i założone osiągnięcia ucznia

Materiał nauczania dla klas I – III

W programie podaję materiał nauczania, przewidziany do opracowania w całym okresie edukacji wczesnoszkolnej. Materiał zawarty w programie ma stanowić podstawę do realizacji założonych celów oraz być pomostem między dziećmi a nauczycielem, ułatwiającym im prowadzenie rozmów o spostrzeganej rzeczywistości, ma wspierać jej rozumienie i budowanie umiejętności działania w niej. Szkoła ma też przygotowywać do życia. Jej absolwent powinien radzić sobie z problemami, także z tymi związanymi z pracą, jej organizacją i obowiązkami (niekoniecznie przyjemnymi).

W rezultacie materiał nauczania zawiera obszary tematyczne, bez podziału na poszczególne lata edukacji, oraz sytuacje inspirujące działania uczniów. Kolorem niebieskim wyszczególniono obszary wykraczające poza zapisane w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Ich realizacja uzależniona będzie od sytuacji dydaktycznej i stanowi punkt wyjścia do rozwijania zainteresowań dzieci.

Obszary tematyczne	Sytuacje inspirujące działania uczniów
<p>Dom rodzinny – dziecko jako członek rodziny; obrazy z przeszłości (własnej rodziny, szkoły, miejscowości) <u>Moja rodzina:</u> dziadkowie, rodzice, rodzeństwo („starszy”, „młodszy”, „w tym samym wieku”); rodzaje pokrewieństwa; historia mojej rodziny: życie moich rodziców, życie dziadków i ich rodziców; wydarzenia z przeszłości za życia moich rodziców, dziadków i ich rodziców – pradziadków; pamiątki i zdjęcia rodzinne; przeszłość, teraźniejszość, przyszłość; szacunek dla osób starszych. <u>Tradycje i zwyczaje rodzinne:</u> święta rodzinne; planowanie udziału w uroczystościach rodzinnych; stałe obowiązki domowe członków rodziny; obowiązki domowe dziecka.</p>	<p>Przedstawienie członków rodziny na zdjęciach rodzinnych; budowanie albumu rodzinnego – z własnymi portretami i portretami członków rodziny; robienie zdjęć dziadkom; budowanie własnego muzeum – rodzinnego, szkolnego lub klasowego.</p>
<p>Dziecko jako uczeń, kolega, przyjaciel; sąsiedzi bliscy i dalecy; obrazy z życia dzieci w innych krajach <u>Szkoła moim nowym miejscem uczenia się i zabawy:</u> klasa szkolna; koleżeństwo; przyjaźń; uczymy się i odpoczywamy w naszej klasie; organizacja szkoły jako instytucji społecznej; prawa i obowiązki szkolne; sąsiedzi naszej klasy, sąsiedzi naszej szkoły; środowisko szkoły; sąsiedzi moich rodziców; sąsiedzi bliscy i dalecy. <u>Sąsiedzi naszego państwa:</u> warunki życia w wybranych krajach Europy; narodowości Europy – obrazki z życia ludzi w innych krajach, sąsiednich i dalekich; życie dzieci w tych krajach; przyjaźń między ludźmi a różnice między</p>	<p>Czytanie tekstów literackich o szkole, klasie szkolnej, koleżeństwie i przyjaźni; wycieczka wokół szkoły i rysowanie mapy terenu wokół szkoły; badanie jej otoczenia; oglądanie mapy Europy i rozmowa o sąsiednich krajach; rozmowa o tym, dlaczego należy uczyć się języków obcych; rozmowa z osobą z obcego kraju; oglądanie filmu o innym kraju (najlepiej jednym z krajów sąsiednich i wybranym „dalekim”); czytanie tekstów i fragmentów z literatury</p>

<p>nimi; szacunek dla innych (odmiennych) kultur. <u>Pomoc sąsiedzka i koleżeńska</u>: dzielimy się naszą wiedzą i doświadczeniem; pomoc międzyludzka; pomoc, jakiej mogę udzielić innym; osoby, miejsca i instytucje, gdzie mogę uzyskać pomoc w różnych trudnych sytuacjach życiowych; numery telefonów pierwszej pomocy.</p>	<p>pięknej dotyczących pomocy międzyludzkiej.</p>
<p>Miejsce zamieszkania – miejscowość – życie jej mieszkańców; region, kraj, kontynent <u>Środowisko życia</u> – środowisko społeczne; środowisko przyrodnicze; okolice zamieszkania; moja miejscowość (ważne budowle; kościół, budynki mieszkalne, zakłady pracy i instytucje; ważne miejsca; rodzaje domów i ich budowa; mieszkańcy – liczba, znane osoby); położenie mojej miejscowości; region; województwa i regiony w Polsce; adres mojego miejsca zamieszkania; kontynenty i kraje (charakterystyka wybranych, według zainteresowań uczniów); krajobrazy Polski. <u>Instytucje życia publicznego</u>: w naszej miejscowości; instytucje publiczne w stolicy kraju; parlament; prezydent; rząd; sądy.</p>	<p>Rozmowa z dziećmi – co to znaczy dom i miejscowość; wykonanie szkicu drogi ze szkoły do domu; oglądanie albumów (zdjęć, widokówek) o rodzinnej miejscowości, regionie, Polsce; pisanie listu do szkoły z innej miejscowości; pisanie listu do innego kraju z bardzo krótkim opisem Polski.</p>
<p>Podobieństwa i różnice między ludźmi, zrozumienie a tolerancja <u>Nasz wygląd</u>: kolor oczu i włosów; chłopcy i dziewczęta; twarze i postawy ludzi; portrety wybitnych ludzi; zmiany w postawie fizycznej i wyglądzie ludzi z upływem lat; niepełnosprawność; nasze ciało latem i zimą; kolor skóry – ludzie o innym kolorze skóry, miejsca ich zamieszkania; różnice między ludźmi – te związane z wyglądem i te związane z charakterem; nasze cechy, które możemy zmienić (cechy zależne od nas samych i te od nas niezależne); znaczenie różnic między ludźmi. <u>Przyczyny sprzeczek i bójek z kolegami, koleżankami</u>; źródła sporów i sposoby ich rozwiązywania; nie zabieramy komuś, co nie należy do nas; nie czynimy komuś tego, czego nie chcemy doznać od innych – rozumienie intencji postępku; znaczenie słowa tolerancja – zachowania, których nie powinniśmy tolerować w naszej klasie; wybaczenie i zapominanie; konflikty w naszej klasie; znaczenie powiedzenia „Ziemia jest naszym wspólnym domem”.</p>	<p>Rozmowa o znaczeniu słowa: „różnić się”, „wybaczyć” oraz „tolerancja”; badanie swojego wzrostu i wagi; oglądanie fragmentów filmu o ludziach z innych kontynentów; układanie kodeksu zachowań wobec innych, zwłaszcza starszych lub z niepełnosprawnościami.</p>
<p>Ojczyzna, jej symbole i święta państwowe, święta międzynarodowe, baśnie i legendy narodowe <u>Znaczenie słowa „ojczyzna”</u> – jego źródła; wyrazy pochodne; znaczenie słowa gniazdo; gniazdo a Gniezno; początki państwa polskiego i związane z tym legendy oraz fakty historyczne; jak powstawało państwo polskie; symbole państwowe; położenie Polski; święta państwowe; sposoby obchodzenia świąt; święta narodowe; święta religijne; świę-</p>	<p>Rozmowa z dziećmi o znaczeniu wyrazów: „ojczyzna”, „ojcowizna” oraz „gniazdo”; oglądanie albumów i fotografii z Gniezna; Lednogóry i Biskupina; malowanie godła oraz herbu własnej miejscowości – jeżeli jest; tworzenie herbu miejscowości – jeżeli takiego dotąd nie ma; rozmowa z przedstawicie-</p>

<p>ta i obrzędy regionalne; tradycja.</p> <p><u>Odmienność życia ludzi w dawnych epokach a terażniejszość</u> – życie ludzi w dawnych czasach w naszej miejscowości; życie ludzi w Polsce w dawnych czasach; dawne budynki i budowle; budowle i budynki współczesne.</p> <p><u>Znane baśnie i bajki</u>; tworzenie (bez stosowania nazw) prostych metafor, analogii i alegorii; słowne zwroty opisujące przeżycia; różne formy wyrazu i opisu emocji i stanów uczuciowych; plastyczne przedstawianie przez uczniów słuchowisk radiowych i opowiadań słownych; słowne i plastyczne prezentacje treści bajek i baśni filmowych.</p>	<p>lami samorządu o proponowanym herbie; projektowanie i wykonywanie herbu lub znaku; praca w parach z widokówkami, albumami, mapami i atlasami (<i>Co nam opowiada o przeszłości?</i>).</p>
<p>Przyroda w otoczeniu dziecka – zjawiska i procesy przyrodnicze dostępne doświadczeniu dziecka; obserwowanie zjawisk i procesów przyrodniczych</p> <p><u>Rośliny i zwierzęta</u>, które można zaobserwować wokół szkoły i domu; rodzaje roślin na szkolnym trawniku; rośliny i zwierzęta na mojej drodze do szkoły; obserwacja zmian pór roku; jak zmienia się otoczenie szkoły i moja droga do szkoły w różnych porach roku; pory roku – rośliny, zwierzęta (żaby, jeże i inne zwierzęta na drogach i drózkach; dżdżownice na chodnikach); różne owady i ich znaczenie; zagrożenia ze strony owadów; współistnienie w przyrodzie.</p> <p><u>Materia i materiały</u>; różnorodność materiałów w świecie; klasyfikacja materiałów; materiały naturalne i sztuczne; surowce a produkty; przetwarzanie i od pady; wydobywanie surowców; fabryki.</p> <p><u>Procesy i zjawiska przyrodnicze w otoczeniu</u> – dostępne doświadczeniu dziecka; dźwięk (rodzaje dźwięków); światło (źródła światła, kolory, odbicie światła); ogień jako źródło światła; zapalanie zapalki; rozpalenie ognia jako ważny wynalazek; oświetlenie dawniej i dziś; siła i ruch (ważenie, pchanie, ciągnięcie, zmiana kształtu, przyciąganie, tarcie, ciśnienie powietrza); źródła energii; proste obwody elektryczne; stany skupienia; zmiany stanów skupienia (parowanie, topnienie, zamarzanie); właściwości ciepłego powietrza; mieszaniny; substancje szkodliwe w moim otoczeniu.</p> <p><u>Magnesy i magnetyzm</u>: co jest przyciągane przez magnes; jak wykorzystywany jest magnes; kompas – jego budowa i posługiwanie się; jak sobie kiedyś radzono w podróży, gdy nie znano kompasu; poduszki – przeciw przyciąganiu; magnesy w transporcie złomu; magnesy w urządzeniach domowych, zabawkach.</p> <p><u>Powietrze i pogoda</u>, jej stany i zmiany; obserwacje zmian pogody; deszcz, śnieg, grad, szadź, szron i gołoledź; lód i lody; jazda po lodzie; chmury; wędrówki chmur; wiatr; burze i błyskawice; tęcza; rola wody w życiu człowieka;</p>	<p>Badania eksperymentalne i doświadczenia z materiałami (tkaniny, skały, gleba, powietrze, materiały wytworzone przez człowieka); porównywanie i klasyfikowanie znanych materiałów; badanie środowisk w otoczeniu (rodzaje traw wokół nas; mrówki; owady) oraz na zajęciach terenowych (tereny nad wodą, środowisko wodne, leśne, łąka, pole, miasto); konstruowanie aparatu do pomiaru siły wiatru; badanie zjawiska parowania; „robienie chmur”; badanie instrumentów muzycznych; badanie światła (przechodzenie przez różne środowiska); doświadczenia z kolorami; badanie prostych obwodów elektrycznych; badanie przewodnictwa cieplnego; zapalanie świeczki i badanie jej płomienia; analiza wyglądu i rysowanie płomienia świeczki – poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, co jest paliwem w palącej się świeczce; doświadczenia ze zmianami stanów skupienia; badanie zależności między zmysłami; sprawozdania z przeprowadzonych obserwacji i eksperymentów, zasady bezpieczeństwa w czasie wykonywania eksperymentów.</p> <p>Obserwowanie fragmentów filmów przyrodniczych; wycieczka przyrodnicza – badanie ekosystemów; obserwacja zwierząt w okolicy; badania prostych maszyn. Obserwacja nieba – wędrówki Słońca i Księżycy; niebo nocą – obserwacja nieba nocą lub oglądanie albumów ze zdjęciami gwiazdowego nieba; obrysowywanie kształtów na gwiazdzistym</p>

<p>źródła wody; obieg wody w przyrodzie; gospodarowanie wodą; susza i pustynie; poznajemy porę dnia, słońce – cień; zegar słoneczny.</p> <p><u>Procesy życiowe</u>: życie i jego przejawy w otoczeniu dziecka; organizmy żywe; zdobywanie pokarmów przez wybrane organizmy żywe – przykłady z życia ludzi, zwierząt i roślin; poruszanie się zwierząt; rozmnażanie się roślin i zwierząt.</p> <p><u>Podobieństwa i różnice</u> wśród organizmów żywych; miejsce i sposób życia zwierząt i roślin; zwierzęta dawniej i dziś.</p>	<p>niebie; ćwiczenia w nadawaniu nazw kształtom; porównywanie ze znanymi nazwami układów gwiazd; budowanie modelu „Układu Słonecznego”.</p>
<p><u>Środowisko</u>: trawy, pola, wody, lasy, ogrody; zwierzęta mieszkające z człowiekiem – w swych „własnych domach” i w domu człowieka; działanie człowieka w przyrodzie; człowiek i jego miejsce w przyrodzie; moja odpowiedzialność za środowisko naturalne.</p> <p><u>Ziemia i życie na Ziemi</u>: mieszkańcy Ziemi, kosmos i układ planetarny; Księżyc – obserwujemy jego kształty i zmiany wielkości; wędrówka Księżyca i Słońca po niebie; gwiazdy – wzory na niebie.</p>	
<p>Bogactwa przyrody i formy ochrony środowiska przyrodniczego</p> <p><u>Przyroda jako źródło surowców</u>: rodzaje surowców, jakie daje nam przyroda; działalność człowieka w przyrodzie; przetwarzanie wybranych surowców; właściwości surowców (materiałów) a funkcje produktu; powietrze; drewno; skała; węgiel; glina; trawy; wiklina; ruda żelaza; złoto. Przyroda jako źródło wiedzy – miejsce wypoczynku; odpady i resztki; śmiecie i sposoby radzenia sobie z nimi; śmiecie w przyrodzie; co to znaczy powtórny przerób; potrzeba segregacji śmieci, sposoby segregacji śmieci.</p> <p><u>Parki narodowe i krajobrazowe</u> – pomniki przyrody; programy i akcje związane z ochroną przyrody, w których dzieci mogą brać udział; zagrożenia dla lasów; zagrożenia dla wód; zagrożenia dla powietrza; zasady zachowania się w lesie, nad wodą; strażnicy przyrody; instytucje ochrony przyrody – zadania i miejsca pracy.</p>	<p>Realizacja projektu: śmiecie w naszych domach – co z nimi robimy? Zdobywanie sprawności: jak być szkolnym przyjacielem i strażnikiem przyrody. Wizyta w oczyszczalni ścieków; wycieczka do lasu; wycieczka do parku krajobrazowego, parku narodowego, rezerwatu przyrody; wykonywanie papieru.</p>
<p>Poznawanie własnego ciała; żywność i żywienie</p> <p><u>Potrzeby pokarmowe naszego ciała</u>; skład naszego pożywienia – dieta; rodzaje pożywienia: sad, hodowla zwierząt; pola uprawne – co i kiedy uprawiane jest na polach; przetwarzanie produktów żywnościowych; zawody z tym związane; bogactwa lasu; grzyby i ich rodzaje, rozpoznawanie grzybów, przechowywanie grzybów; nasze zwyczaje związane z jedzeniem; źródła wiedzy o składzie spożywanych pokarmów; znaczenie sposobu odży-</p>	<p>Doświadczenia z własnym ciałem – pomiary pojemności płuc oraz częstości oddychania i tętna po wysiłku; zbieranie opakowań produktów żywnościowych, czytanie i interpretacja napisów na opakowaniach; sporządzanie tabeli dla własnej diety; nasze zwyczaje w jedzeniu – co, kiedy i jak jemy – pisanie</p>

<p>wiania się w naszym życiu.</p> <p><u>Przemiana materii i oddychanie</u>; pokarm; zęby i ich rola (higiena zębów); droga pokarmu; transport pokarmu i odżywianie ciała; oddychanie; znaczenie tlenu; oddychanie u ryb i innych zwierząt wodnych; serce i układ krwionośny – cudowna maszyna.</p> <p><u>Technologie kuchenne</u>: gotowanie, smażenie, grill, kuchenki mikrofalowe, przygotowywanie zapraw; białe proszki w kuchni (cukier, sól i inne); przechowywanie żywności; zachowanie przy posiłkach.</p> <p><u>Budowa zewnętrzna naszego ciała</u>; komunikacja w naszym ciele; nośniki informacji; mózg i układ nerwowy – centralna stacja zarządzania; jak zmienia się nasze ciało wraz z wiekiem; wiek najstarszego człowieka w naszej miejscowości.</p> <p><u>Nasze ciało w liczbach</u>: wzrost i waga; zapotrzebowanie człowieka na powietrze; znaczenie wody dla życia człowieka, szczepienia ochronne.</p>	<p>opowiadań; spotkanie z dietetykiem.</p>
<p>Myśli i uczucia</p> <p><u>Nasze myśli i uczucia</u>; zewnętrzne objawy naszych uczuć; nazywanie uczuć; rodzaje uczuć i ich źródła; moje i nasze zainteresowania; różnice w zainteresowaniach; znaczenie wartości w naszym życiu; każdy ma jakieś wartości, bo warto mieć jakieś wartości; dobro i zło – znaczenie tych słów; znaczenie takich słów, jak: mądrość, odwaga, prawdomówność, sprawiedliwość, miłość, przyjaźń, koleżeństwo, szczęście, wolność.</p> <p><u>Nasze zmysły i ich działanie</u>; rola zmysłów w życiu człowieka; o współpracy zmysłów: wzrok; słuch – jak słyszymy; zmysł smaku – znaczenie wzroku dla smaku; zmysł powonienia – rozpoznawanie zapachów; zmysł dotyku; o współpracy zmysłów.</p> <p><u>Pamięć</u> – jej znaczenie dla uczenia się; o możliwościach doskonalenia naszej pamięci; sposoby ułatwiające zapamiętywanie i uczenie się.</p>	<p>Obserwacja filmowych bohaterów, w kreskówkach i filmach fabularnych; sygnalizowanie emocji i odczytywanie symptomów emocji; emocje u zwierząt; zabawa z analizą zdjęć w czasopiśmie: co myśli lub co czuje bohater tego zdjęcia i dlaczego tak myślimy? Przeprowadzanie doświadczeń ze zmysłami; projektujemy nasz własny telefon; obserwujemy przez mikroskop; wykonujemy nasz własny aparat fotograficzny; opowiadanie o własnych sposobach zapamiętywania.</p>
<p>Dbłość o zdrowie, higiena własna i otoczenia</p> <p><u>Zdrowie</u> – jako coś, co dostrzegamy, gdy go zabraknie; podstawowe choroby i ich przyczyny; bakterie i wirusy – ich przenoszenie i ulubione miejsca przebywania; ręce po całodziennej zabawie; woda nie do picia; żelazne zasady dotyczące mycia rąk; środki czystości; higiena w otoczeniu dziecka; segregowanie grzybów: jadalne i niejadalne, trujące i nietrujące; rośliny trujące; zwierzęta jadowite; jad jako sposób obrony; jad niektórych zwierząt jako lekarstwo.</p> <p><u>Mój ubiór a pora roku i pogoda</u>; temperatura mojego ciała a temperatura otoczenia; jak unikać przeziębienia; pomiary temperatury ciała; przeziębienie: podstawowe przyczyny i objawy; chronimy innych przed zarażeniem;</p>	<p>Badania mikroskopowe wody (jeżeli możliwe w danej szkole); mierzenie temperatury własnego ciała; doświadczenie z podgrzewaniem wody i badaniem jej temperatury – kiedy woda zaczyna być ciepła, a nawet gorąca; doświadczenie z topniejącym lodem w naszych dłoniach i pomiarem temperatury dłoni przed i po stopnieniu lodu; zbieramy i klasyfikujemy grzyby – gra planszowa.</p>

<p>podstawy wiedzy o lekarstwach i niebezpieczeństwie wynikającym z przyjmowania ich bez pozwolenia dorosłych; temperatura wody w otwartych i zamkniętych kąpieliskach; ochrona przed oparzeniem; odmrożenia: sytuacje zagrażające odmrożeniem; podstawowe zasady zachowania się przy drobnych urazach.</p>	
<p>Świat nauki wokół dziecka – eksperymenty i doświadczenia; wnioskowanie <u>Informacja</u> – co to znaczy dla uczniów nauczania początkowego; znaczenie informacji dla człowieka; poszukiwanie informacji – źródła informacji; fakt a opinia o faktach; media jako źródła informacji o zdarzeniach i opinii o zdarzeniach. <u>Pytania w działaniu poznawczym</u>; zadaje pytania o cel, o przyczynę, o skutek; forma pytania a poszukiwanie odpowiedzi na to pytanie. <u>Eksperyment i jego istotne elementy</u>; przykłady eksperymentów z historii nauki; obserwacja jako metoda badawcza; wyjaśnianie, przekonywanie, sprawdzenie, wnioskowanie; sprawozdania z przeprowadzonych doświadczeń i eksperymentów – prezentacje graficzne oraz liczbowe. <u>Historia popularnych dziś wynalazków</u>: samochód, samolot, rower, radio, parowóz – lokomotywa; dawniejsze lodówki; lampa naftowa; mierzenie czasu; czas; budowanie zegara – klepsydry. <u>Znaczące dla nas odkrycia</u>: ogień, elektryczność, relacje między Ziemią a Słońcem; wybrane wielkie i sławne podróże geograficzne; wyposażenie podróżnika i obserwatora przyrody. <u>Praca naukowców</u>: opis pracy naukowca; dziedziny jakimi zajmują się naukowcy.</p>	<p>Rozmowa o wybranych pojęciach z zakresu badań i procesu badawczego; przygotowujemy się do obserwacji wybranych zwierząt; potrzebne wyposażenie i informacje; jesteśmy badaczami przyrody i przygotowujemy wakacyjną wyprawę; bawimy się w naukowców; robimy eksperyment z samochodzikami (jazda po pochyłej drodze); jesteśmy dziennikarzami i piszemy reportaże z badań podróżników (ewentualna wizyta w placówce naukowej).</p>
<p>Kultura, dziedzictwo kultury i jej różnorodność <u>Znaczenie słowa „kultura”</u>; kultura i jej podstawowe wyznaczniki; dzieła sztuki; rodzaje sztuki; najstarsze rodzaje sztuki; kultura potrzebna jest nam wszystkim; kultura narodowa, regionalna, etniczna; kultura religijna; kultura zachowania; kultura rozmowy; kultura w szkole; kultura jedzenia; kultura techniczna. <u>Trwałość kultury</u>; kultura łączy ludzi – co to znaczy; świadectwa dawnej kultury słowiańskiej i polskiej; miejsca i obiekty; instytucje kultury; zawody ludzi kultury; znaczenie słowa „pięknie”; moje odczucie piękna; różnicowanie odczucia piękna wśród ludzi.</p>	<p>Rozmowy z dziećmi – co to jest kultura; podawanie przykładów dzieł kultury; przykłady zachowania kulturalnego; spotkanie z kimś ze świata kultury; rozmowa między samymi uczniami o ulubionych dziełach sztuki; doświadczenia z ocenianiem dzieł sztuki malarskiej, rzeźbiarskiej – co mi się najbardziej podoba.</p>
<p>Konstruowanie i przesyłanie informacji poprzez pismo <u>Instytucje</u> zajmujące się przesyłaniem wiadomości pisanych: poczta i praca na poczcie; historia poczty – jak dawniej przesyłano wiadomości; rodzaje przesyłek pocztowych (w tym telegramy); przesyłki konduktorskie; nowo-</p>	<p>Wizyta na poczcie; zabawa w pocztę – urządzamy własną klasową (szkolną) pocztę; piszemy listy do uczniów z innych szkół; piszemy zaproszenia na klasowe, szkolne imprezy; piszemy i</p>

<p>czesne sposoby przesyłania informacji – poczta elektroniczna.</p>	<p>wysyłamy telegram; piszemy zawiadomienie o ważnym dla nas wydarzeniu; piszemy pamiętnik klasowy, osobisty.</p>
<p>Media a dzieci <u>Kino</u> – początki kina; rozróżnianie filmy nieme; podstawowe gatunki filmowe; filmy przygodowe i przyrodnicze; ulubione filmy; ulubione audycje telewizyjne (wizyta w studio telewizyjnym, jak powstają programy telewizyjne); radio, rodzaje audycji; prasa, rodzaje prasy; jak czytamy gazety; czasopisma dla dzieci – ich struktura, tematyka; zdjęcia ludzi w gazetach; ulubione czasopisma; reportaże uczniowskie; gazeta klasowa – jej działy i organizacja; rodzinne i osobiste sposoby oglądania telewizji, słuchania radia i czytania czasopism; radio i telewizja w szkole; drukowanie i drukarnia. <u>Reklamy w mass mediach</u>; różnice między reklamami w czasopismach, radiu i telewizji; moje ulubione reklamy; reklama – jej zadania; czego dowiadujemy się z reklamy; świat w reklamie telewizyjnej. <u>Tworzenie materiałów do mediów</u>; fakt a opinia o fakcie, rzeczywistość a fikcja; rozróżnianie, istota i sztuka fotografowania; reportaże fotograficzne; fotografie a rzeczywistość – porównywanie zdjęć; mikrofon i magnetofon – zasady działania i obsługa; jak powstaje film ruchomy – zabawy ze stroboskopem. <u>Analiza i ocenianie</u> programów telewizyjnych i radiowych; kryteria analizy; cechy programów atrakcyjnych.</p>	<p>Tworzenie audycji radiowej; tworzenie i redagowanie klasowej, szkolnej gazety; analizowanie fotografii wykonanych przez uczniów danej klasy; pisanie reportaży lub opowiadań o tym, co się wydarzyło w naszej klasie; tworzenie własnej reklamy; realizowanie własnego programu telewizyjnego – prezentacja w telewizorach „własnej produkcji”; produkcja własnego papieru; pisanie na papierze własnej produkcji.</p>
<p>Współczesne źródła i technologie informacji; korzystanie z czyteln i biblioteki <u>Biblioteka</u>; zadania; rodzaje bibliotek; organizacja biblioteki; rodzaje źródeł informacji zgromadzone w bibliotekach (słowniki, encyklopedie, przewodniki informatory, powieści, poezja, bajki, baśnie, fantastyka); korzystanie z biblioteki – katalogi tradycyjne i elektroniczne; moja biblioteka – książki znajdujące się w mojej bibliotece. <u>Informacyjne programy radiowe i telewizyjne</u>; elektroniczne encyklopedie; Internet i programy multimedialne; poczta elektroniczna; posługiwanie się komputerem przy opracowywaniu tekstów słownych; urządzenia do gromadzenia i prezentacji informacji. <u>Strona www</u>; jej znaczenie; strona www jako nośnik informacji.</p>	<p>Zwiedzanie biblioteki szkolnej i publicznej; opowiadanie o zbiorach bibliotecznych; organizowanie biblioteki klasowej; realizacja projektu: zapoznanie się z programami multimedialnymi znajdujących się w bibliotece szkolnej; wysyłamy list pocztą elektroniczną; korzystamy z Internetu, zbierając informacje np. o patronie szkoły.</p>
<p>Wielość środków komunikacji <u>Ludzie komunikują się między sobą</u> – stosowane środki; komunikowanie się między ludźmi dawno temu; powody, dla których należy dbać o język polski i swój sposób mówienia.</p>	<p>Wykonywanie prezentacji artystycznych: Co chciałbyś powiedzieć – komu i jak (technika dowolna)? Co to znaczy wernisaż? Rozmowa z dziećmi – co to jest język? Jakie są rodzaje języka? Jakie</p>

<p><u>Inne języki używane do komunikowania się</u> – język ciała; mimika, gesty; ubiór a informowanie o sobie; język kolorów; język gestów umówionych; języki komunikowania się w różnych grupach zawodowych – np. marynarze i piloci; wybrane dzieła sztuki plastycznej.</p> <p><u>Komunikowanie się u zwierząt</u> – głosy, ruchy, ubarwienie; sposoby komunikowania się u znanych nam zwierząt.</p>	<p>znaczenie ma język dla nas? Wyszukiwanie powodów, dla których należy dbać o sposób mówienia – rozmowa z rodzicami. Tworzenie własnych prac z różnych dziedzin sztuki. Organizowanie wernisazu w naszej klasie; wysyłanie listów z zaproszeniami; wykonanie ogłoszeń reklamowych; zasady organizacji wystawy: określenie i wybór ról, potrzebne środki i materiały.</p>
<p>Narzędzia oraz urządzenia techniczne powszechnego użytku i ich bezpieczne użytkowanie; konstruowanie prostych urządzeń</p> <p><u>Narzędzia i ich znaczenie dla człowieka</u>; narzędzia, którymi posługiwał się człowiek dawniej, a których już nie wykorzystuje oraz te, które wykorzystuje w dalszym ciągu; narzędzia rolnicze i przemysłowe; narzędzia znajdujące się w domu, ich przeznaczenie i posługiwanie się nimi; urządzenia techniczne w domu; zabezpieczenia mieszkania.</p> <p><u>Telefon</u> – jego przeznaczenie i krótka historia; o technicznych i etycznych zasadach korzystania z telefonu – prywatnego i publicznego; rozpoznaje telefon komórkowy i zasady korzystania z telefonu komórkowego – jako telefonu do specjalnych sytuacji; telefoniczne numery alarmowe.</p> <p><u>Energia i jej rodzaje</u>; energie wykorzystywane przez człowieka; energia cieplna – spalanie; tarcie – doświadczenia z tarcie (różne powierzchnie); przykłady urządzeń napędzanych energią elektryczną; podstawowe zasady korzystania z urządzeń elektrycznych i zachowania bezpieczeństwa, rozpoznaje latarkę i prądnice rowerową.</p> <p><u>Konstrukcje</u> – orientuje się w rodzajach budowli: mosty i kładki; dźwignie – huštawki i inne dźwignie; waga szalkowa; dźwigi; dźwigi magnesowe; modele domów dla lalek; garaże dla samochodów; budowle z piasku oraz gipsu; budowle z kart do gry; konstrukcje do przesyłania wody; badanie wytrzymałości różnych materiałów (papier, drewno, żelazo); wzmacnianie wytrzymałości tworzywa poprzez sposób konstruowania urządzenia.</p>	<p>Rozmowa – po co są potrzebne człowiekowi narzędzia? Sporządzanie listy znanych i starych narzędzi w różnych zawodach – praca z albumami; spotkania z ludźmi tradycyjnych zawodów – szewc, piekarz, krawiec, itp.; wizyta w muzeum techniki lub na wystawie – zapoznanie z narzędziami.</p> <p>Wykonywanie spisu narzędzi znajdujących się w klasie; urządzenia techniczne znajdujące się w naszych domach; tworzenie listy urządzeń, które mogą być dla człowieka niebezpieczne; tworzenie regulaminu posługiwania się urządzeniami elektrycznymi; zajęcia konstrukcyjne – budujemy najwyższy dom, budujemy najwyższą konstrukcję z papieru.</p>
<p>Materiały i ich wykorzystanie; prace manualne z różnych materiałów; organizacja pracy; praca w wybranych zawodach</p> <p><u>Materiały jako surowce do produkcji</u>; drewno i jego pochodzenie; glina i jej pochodzenie; papier – produkcja papieru; własna, klasowa wytwórnia papieru; wycinanki z papieru – teatr cieni; konstrukcje z papieru; skąd się bierze cień; wycinanki jako sztuka ludowa; łączenie różnych</p>	<p>Rozmowa z dziećmi o różnych surowcach – dzieci przynoszą różne produkty i rozmawiają o tym, z czego są one zrobione; wizyta w zakładzie stolarskim; wizyta u piekarza; organizowanie wystawy: produkt – surowiec.</p>

<p>materiałów – collage; robimy teatr lalek; podstawowa obróbka drewna; odpady drewna przy jego obróbce.</p> <p><u>Inne materiały wykorzystywane przez człowieka:</u> produkcja dóbr użytkowych; działalność artystyczna – rzeźby, pisanki, sztuki plastyczne; tworzywa sztuczne – jakie są podstawowe różnice między tworzywami sztucznymi a materiałami pochodzenia naturalnego.</p> <p><u>Praca a zabawa:</u> zawody; zawody kiedyś i dziś; praca w różnych zawodach dawniej i dziś; malowanie i wykonywanie makiet niektórych dawnych narzędzi; praca i życie na wsi oraz praca i życie w mieście; zakłady produkcyjne i usługowe w mojej miejscowości, w najbliższej okolicy; planowanie własnej pracy; racjonalne wykorzystanie materiału i czasu – organizacja pracy.</p>	
<p>Środki transportu</p> <p><u>Specjalizacja produkcji</u> jako jedna z przyczyn powstania transportu; siły przyrody a środki transportu; prąd rzeczny; wiatr; powietrze i ciśnienie; drogi wodne; drogi powietrzne; drogi kołowe; znaczenie opon na kołach rowerowych i samochodowych; środki transportu – dawniej i dziś; jak się podróżuje w różnych krajach; warunki atmosferyczne a środki transportu i podróżowania; podróże w przyszłości.</p> <p><u>Drogi</u> – rodzaje dróg; dróżki i ścieżki; drogi w naszej miejscowości; drogi rowerowe; znaczenie dróg dla życia mieszkańców; znaczenie słowa „droga”.</p> <p><u>Woda</u> – rzeka, mosty, prąd rzeczny; statki i inne środki transportu wodnego; okręty podwodne.</p> <p><u>Powietrze</u> i jego obserwowalne właściwości; samoloty; sterowce; ciśnienie i opór powietrza – spadochrony; latawce; rakiety.</p>	<p>Organizowanie wystawy – jak podróżowano i jakimi środkami transportu się posługiwano? Przeprowadzanie eksperymentu: co pływa, a co tonie; badanie powietrza; konstruowanie samolotów, spadochronów i latawców – wystawa wykonanych samolotów, spadochronów, latawców; zawody w lataniu – porównywanie osiągnięć oraz szukanie przyczyn osiągniętych rezultatów; wykonywanie bezpiecznej rakiety na powietrze.</p>
<p>Bezpieczeństwo; poruszanie się po drogach publicznych, rozpoznawanie sygnałów alarmowych o niebezpieczeństwie</p> <p><u>Zasady bezpieczeństwa</u> – miejsca i sytuacje, w których są potrzebne; bezpieczeństwo przy posługiwaniu się narzędziami; bezpieczeństwo przy posługiwaniu się urządzeniami technicznymi w domu; bezpieczeństwo w sytuacjach znajdowania się poza domem; poruszanie się po drogach publicznych – rodzaje znaków drogowych; najważniejsze dla nas znaki drogowe; kształt znaku a jego funkcja, figury geometryczne.</p> <p><u>Sygnały i znaki bezpieczeństwa w naszej szkole:</u> zachowanie się w razie alarmu w szkole i konieczności opuszczenia budynku szkolnego; podstawy bezpieczeństwa i przykłady zachowań pozytywnych i negatywnych w wybranych miejscach i sytuacjach: w lesie, nad wodą, w sa-</p>	<p>Rozmowa – co to jest bezpieczeństwo; zwiedzanie szkoły i poszukiwanie znaków alarmowych i ostrzegawczych; zbieranie różnych znaków sygnalizujących bezpieczeństwo i ostrzegających o niebezpieczeństwie; konkurs rysunkowy – jakich zasad bezpieczeństwa przestrzegamy w różnych miejscach: w lesie, nad wodą, w samochodzie, w domu, na drodze, w zabawie, na wycieczce szkolnej, w mieście, na wsi.</p>

mochodzie, w domu, na drodze, w zabawie, na wycieczce szkolnej, w mieście, na wsi.	
--	--

Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia uczniów

Treści programu mają układ spiralny, szczególnie przydatny w kształceniu dzieci w młodszym wieku szkolnym. Układ spiralny umożliwia wielokrotne powroty do ukazywanych treści w bogatszej i szerszej formie.

Edukacja POLONISTYCZNA – Oczekiwane osiągnięcia uczniów		
Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Porozumiewanie się i kultura języka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Słucha wypowiedzi dzieci i dorosłych. • Stara się zrozumieć wypowiedzi innych. • Wypowiada się na temat własnych przeżyć, wydarzeń z życia, ilustracji, czytanych i słuchanych tekstów. • Uczestniczy w rozmowach na tematy dotyczące zainteresowań, doświadczeń i przeżyć oraz literatury. • Rozmawia w kulturalny sposób i stosuje zwroty grzecznościowe. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Uważnie słucha dzieci i dorosłych. • Rozumie wypowiedzi innych. • Wypowiada się poprawnie gramatycznie. • Stosuje w mowie elementy techniki języka mówionego (tempo, pauza, intonacja...) 	<p>Porozumiewanie się i kultura języka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Słucha wypowiedzi innych oraz tekstów czytanych przez nauczyciela i kolegów i je rozumie. • Czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem różne krótkie teksty. • Korzysta z biblioteki. • Korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, materiałów pomocniczych, encyklopedii, słowników... • Rozpoznaje teksty użytkowe, np. zawiadomienia, listy do bliskich, życzenia z różnych okazji, zaproszenia. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Czyta poprawnie, płynnie, wyraziście ze zrozumieniem krótkie teksty. • Sprawnie korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników... 	<p>Korzysta z informacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uważnie słucha wypowiedzi innych oraz tekstów czytanych przez nauczyciela, kolegów i je rozumie. • Czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem; wyciąga wnioski. • Korzysta z czytelnicy i biblioteki. • Korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników. • Rozpoznaje teksty użytkowe, np. notatka do kroniki, zawiadomienie, list, zaproszenie, życzenia z różnych okazji. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Układa swobodne, spójne wypowiedzi i wielozdaniowe opowiadania twórcze na podstawie przeżyć, obserwacji, obcowania z kulturą, czytanej literatury. • Rozumie sens wypowiedzi. • Słucha poleceń, wypowiedzi nauczyciela i innych rozmówców. • Opowiada o zdarzeniach i zaobserwowanych zja-

<p>Czytanie i opracowywanie tekstów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czyta ze zrozumieniem symbole, piktogramy, znaki informacyjne, tabelki, schematyczne rysunki, wykresy wynikające z realizowanych treści. • Zna wszystkie litery alfabetu. • Słucha w skupieniu czytanych tekstów literackich. • Czyta i rozumie proste, krótkie teksty. • W miarę możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela. • Pisz poprawnie litery, wyrazy, zdania i stara się uwzględniać właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz równomierne położenie i jednolite pochylenie. • Przepisuje litery, wyrazy, zdania zapisane za pomocą liter pisanych i drukowanych. • Pisz z pamięci proste wyrazy i krótkie zdania. • Zna określenia: <i>głoska, litera, sylaba, wyraz, zdanie</i> i posługuje się nimi ze zrozumieniem. • Korzysta z podręczników, zeszytów ćwiczeń, zeszytów pod kierunkiem nauczyciela. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Słucha w skupieniu i ze zrozumieniem czytanych tekstów literackich. • Biegłe czyta ze zrozumieniem symbole, tabelki. • schematyczne rysunki, wykresy wynikające z realizowanych treści. • Czyta płynnie krótkie teksty. 	<p>Czytanie i opracowywanie tekstów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Systematycznie poszerza zakres słownictwa. • Wyodrębnia w utworze osoby, zdarzenia oraz fragmenty tekstu i zdania na określony temat. • Recytuje wiersze z uwzględnieniem: intonacji, siły głosu, tempa, pauz. • Czyta krótkie teksty o życiu dzieci w innych krajach. • Korzysta pod kierunkiem nauczyciela z podręczników, ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych. • Czyta lektury wskazane przez nauczyciela. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Czyta krótkie teksty wybrane przez siebie. • Samodzielnie korzysta z podręczników, ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych. • Czyta lektury i wyczerpująco wypowiada się na temat ich treści. <p>Tworzenie wypowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzy kilkuzdaniowe ustne i pisemne wypowiedzi na określony temat. • Dbą o kulturę wypowiedzi; stosuje zwroty grzecznościowe. • Stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, własnymi zainteresowaniami, czytаныmi i wysłuchanymi tekstami, oglądanymi sztukami teatralnymi... • Zna alfabet, potrafi wskazać różnicę między głoską i literą. • Dzieli wyrazy na sylaby. 	<p>wiskach.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opowiada treści wysłuchanych i przeczytanych utworów. <p>Analizuje i interpretuje teksty kultury</p> <ul style="list-style-type: none"> • Systematycznie poszerza zakres słownictwa. • Wskazuje w teksie odpowiedni fragment i argumentuje swój wybór. • Recytuje wiersze z uwzględnieniem: intonacji, siły głosu, tempa, pauz, akcentu logicznego oraz krótkie fragmenty prozy. • Czyta książki i czasopisma wskazane przez nauczyciela i wypowiada się na ich temat. • Korzysta z podręczników, ćwiczeń, zeszytów i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Czyta z podziałem na role. • Umie czytać cicho ze zrozumieniem, potrafi zdać sprawę z treści przeczytanego utworu po jednorazowym przeczytaniu. • Wyróżnia w utworach literackich opowiadania, opisy, dialogi. • Umie określić nastrój w utworze. • Odróżnia wiersz od prozy. <p>Tworzy wypowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzy swobodnie kilkuzdaniowe ustne i pisemne wypowiedzi na określony temat. • Potrafi napisać krótkie opowiadanie, list, opis, zaproszenie, zawiadomienie, ogłoszenie, notatkę, życzenia.
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Czyta lektury wskazane przez nauczyciela. • Pisze kształtnie i starannie litery, wyrazy, zdania, uwzględniając właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz równomierne położenie i jednolite pochylenie. • Bezbłędnie i starannie przepisuje litery, wyrazy, zdania zapisane za pomocą liter pisanych i drukowanych. • Pisze z pamięci wyrazy i krótkie zdania zgodnie z wymową. • Potrafi samodzielnie korzystać z podręczników, ćwiczeń, zeszytów. <p>Wypowiadanie się w małych formach teatralnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bierze udział w zabawach teatralnych. • Przygotowuje proste rekwizyty. • Odtwarza z pamięci teksty dla dzieci. • Potrafi posługiwać się rekwizytami. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktywnie uczestniczy w zabawach teatralnych. • Samodzielnie przygotowuje proste rekwizyty i się nimi posługuje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wyróżnia wyrazy w zdaniach i zdania w tekście. • Pisze czytelnie, płynnie wyrazy i zdania, z uwzględnieniem właściwego kształtu liter, • poprawnego ich łączenia, jednolitego nachylenia oraz właściwego rozmieszczenia. • Przepisuje teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł. • Pisze z pamięci i ze słuchu krótkie teksty, dba o poprawność ortograficzną i interpunkcyjną (w podstawowym zakresie). • W miarę możliwości samodzielnie wykonuje prace domowe. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Samodzielnie tworzy spójne wypowiedzi ustne i pisemne na określony temat. • Bezbłędnie przepisuje krótkie teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł. • Poprawnie pisze z pamięci i ze słuchu. • Samodzielnie wykonuje prace domowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dbą o kulturę wypowiedzi. • Stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, wypowiedziami nauczyciela i innych osób oraz omawianymi tekstami. • Zna alfabet, potrafi wskazać różnicę między głoską i literą. • Dzieli wyrazy na sylaby. • Wyróżnia wyrazy w zdaniach i zdania w tekście. • Pisze czytelnie, płynnie, w zeszycie w jedną linię, zdania i krótkie teksty z zachowaniem poprawnego kształtu liter, proporcji oraz właściwego rozmieszczenia. • Przepisuje teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł. • Pisze z pamięci i ze słuchu teksty, dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną i interpunkcyjną. • W miarę możliwości samodzielnie wykonuje prace domowe. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Pisze w zeszycie w jedną linię płynnie, czytelnie, zdania i krótkie teksty z zachowaniem prawidłowego kształtu liter i połączeń. • Pisze swobodne teksty, opowiadania z zachowaniem trzyczłonowej budowy, • Pisze pytania do wywiadu. • Sporządza wykaz np. zabytków historycznych, przyrodniczych. • Układa opowiadania twórcze.
---	--	---

Edukacja MUZYCZNA – Oczekiwane osiągnięcia uczniów		
Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Odbiór muzyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowe indywidualnie i zespołowo. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. Wyraża swe doznania różnymi sposobami. • Wie, że muzykę zapisuje się za pomocą znaków notacji muzycznej. • Kulturalnie zachowuje się podczas koncertu. • Wie, jak zachować się w czasie śpiewania hymnu państwowego. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Z uwagą i zaangażowaniem słucha utworów muzycznych i je rozpoznaje. • Wykonuje staranne ilustracje do wysłuchanej muzyki. • Bezbłędnie odtwarza melodie poznanych piosenek. <p>Tworzenie muzyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gra na dostępnych mu instrumentach perkusyjnych i przedmiotach akustycznych. • Akompaniuje do piosenek i zabaw za pomocą efektów akustycznych z wykorzystaniem różnych przedmiotów, instrumentów perkusyjnych i nie- 	<p>Odbiór muzyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki zbiorowo z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Wykonuje inscenizacje piosenek i zabaw przy muzyce. • Potrafi zatańczyć wybrane układy taneczne (krakowiak, polka). • Wykonuje i interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych. • Rozróżnia podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. • Wyraża swe doznania różnymi sposobami. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowo indywidualnie z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Odtwarza dźwięki gamy z towarzyszeniem nagrania lub instrumentu. • Wykonuje staranne ilustracje do wysłuchanej muzyki. • Bezbłędnie odtwarza melodie poznanych piosenek. 	<p>Odbiór muzyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki ze słuchu, zbiorowo, z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Śpiewa z pamięci hymn narodowy. • Gra proste melodie ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych mu instrumentach melodycznych. • Gra proste rytmy na instrumentach perkusyjnych. • Wykonuje inscenizacje piosenek i zabaw przy muzyce. • Wykonuje i interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych. • Wykonuje ćwiczenia rytmiczne i reaguje ruchem na zmianę rytmu. • Rozróżnia podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej; zna podstawowe pojęcia. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. • Rozróżnia ludzkie głosy (sopran, bas). • Rozpoznaje brzmienie niektórych instrumentów melodycznych i perkusyjnych. • Rozpoznaje podstawowe formy muzyczne: AB,ABA.

<p>melodycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguje na zmiany tempa, dynamikę i wysokość dźwięków. • Różnymi sposobami realizuje proste schematy rytmiczne. 	<p>Tworzenie muzyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych. • Akompaniuje do piosenek i zabaw. • Improwizuje głosem i na instrumentach, zgodnie z podanymi zasadami. • Improwizuje melodie do zrytmizowanych wierszy oraz do podanego tematu rytmicznego. • Tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań i wierszy. • Swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki, utwory instrumentalne. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Gra ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych mu instrumentach muzycznych. • Zna kolejność dźwięków gamy i potrafi je zaśpiewać. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wyraża różnymi środkami charakter emocjonalny muzyki, np. malując ilustracje do słuchanych utworów. • Tańczy podstawowe kroki, np. krakowiaka, polki, tańca kaszubskiego. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowo indywidualnie z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Określa charakter i nastrój utworu muzycznego. • Rozpoznaje barwy czterech głosów ludzkich oraz brzmienie niektórych instrumentów. • Chętnie gra na wybranym instrumencie krótkie utwory z nut. • Rozróżnia style w muzyce. • Wie, do jakich grup należą poznane instrumenty. • Zna wybrane przyśpiewki ludowe i wie, z którego regionu pochodzi dana melodia. • Rozwija zainteresowania muzyczne. <p>Tworzenie muzyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akompaniuje do piosenek i zabaw. • Improwizuje głosem i na instrumentach, zgodnie z podanymi zasadami. • Improwizuje melodie do zrytmizowanych wierszy oraz do podanego tematu rytmicznego. • Tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań i wierszy oraz swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki, utwory instrumen-
---	---	--

		<p>talne.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki, utwory instrumentalne. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Gra na wybranym instrumencie melodycznym własne proste kompozycje. • Potrafi zaprezentować fragment układu tanecznego według własnego pomysłu.
--	--	---

Edukacja PLASTYCZNA – Oczekiwane osiągnięcia uczniów

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Percepcja sztuki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystuje narzędzia multimedialne. • Wypowiada się w różnorodnych technikach plastycznych na płaszczyźnie i w przestrzeni, prezentując sceny np. z życia rodzinnego i szkolnego. <p>Ekspresja przez sztukę</p> <ul style="list-style-type: none"> • Chętnie podejmuje różnorodne działania związane z edukacją plastyczno-techniczną. • Rozpoznaje i nazywa barwy. • Posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak kształt, barwa, faktura. • Przedstawia różnymi środkami i technikami plastycznymi barwne kompozycje. 	<p>Percepcja sztuki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uczestniczy w życiu kulturalnym swojego środowiska rodzinnego i szkolnego. • Poznaje placówki kultury działające w pobliżu miejsca zamieszkania. <p>Ekspresja przez sztukę</p> <ul style="list-style-type: none"> • W swoich pracach plastyczno-technicznych korzysta z różnych technik plastycznych, wykorzystuje różnorodne materiały, przybory i narzędzia. • Uwzględnia w swoich pracach: wielkość, kształt, barwę. • Stara się przedstawiać i wyrażać w swoich pracach własne przeżycia, obserwacje, ma- 	<p>Percepcja sztuki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uczestniczy w życiu kulturalnym swojego środowiska. • Zna placówki kultury działające na jego terenie. • Wie, co to jest przekaz medialny. Wykorzystuje przekazy medialne we własnej twórczości. Rozumie, że nie wolno naruszać praw autora. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczy w

<ul style="list-style-type: none"> • Koloruje obrazki, uzupełnia je nalepkami zgodnie z instrukcją. • Ilustruje sceny realne i fantastyczne inspirowane wyobraźnią, literaturą, muzyką, otoczeniem społecznym i przyrodniczym. • Wykonuje proste projekty plastyczne w zespole. • Wykonuje i wykorzystuje proste rekwizyty. • Tworzy przedmioty charakterystyczne dla regionu, w którym mieszka. • Tnie papier po liniach. • Projektuje i wykonuje różnorodne formy użytkowe. <p>Recepcja sztuki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę i krótko wypowiada się na ich temat. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedstawia i wyraża za pomocą rysunków, prac malarskich, „rzeźby”, wycinanki i wydzieranki, zjawiska i wydarzenia z otaczającej rzeczywistości, sceny i sytuacje inspirowane przeżyciami, utworami literackimi, muzycznymi, sztuką teatralną, porami roku. • Uwzględnia w swoich pracach: wielkość, proporcje, układ. • Określa dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe (rzeźbiarz, malarz, architekt). 	<p>rzenia, wyobrażenia, otaczającą rzeczywistość przyrodniczą i społeczną oraz świat fantazji.</p> <p>Recepcja sztuki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Próbuje określać dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe, czynności, narzędzia, działy sztuki użytkowej, związek funkcji i formy. • Próbuje rozróżniać niektóre dziedziny działalności twórczej człowieka: architektura, sztuki plastyczne, fotografika, film, telewizja, Internet. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Zna czasopisma dla dzieci – ich strukturę, tematykę; zdjęcia ludzi w gazetach; ulubione czasopisma; reportaże uczniowskie; gazeta szkolna – jej działy i organizacja. • Wymienia różnice między fakt a opinia o fakcie, rzeczywistość a fikcja; rozróżnianie, istota i sztuka fotografowania; reportaże fotograficzne; fotografie a rzeczywistość – porównywanie zdjęć. • Analiza i ocenianie programów telewizyjnych i radiowych. 	<p>życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz.</p> <p>Ekspresja przez sztukę</p> <ul style="list-style-type: none"> • W swoich pracach plastyczno-technicznych korzysta z różnych technik plastycznych, wykorzystuje różnorodne materiały, przybory i narzędzia. • Uwzględnia w swoich pracach: wielkość, kształt, barwę, fakturę. • Przedstawia i wyraża w swoich pracach własne przeżycia, obserwacje, marzenia, wyobrażenia, otaczającą rzeczywistość przyrodniczą i społeczną oraz świat fantazji. • Projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji. • Przyczynia się do upowszechniania kultury w środowisku szkolnym. • Realizuje proste projekty, mające na celu kształtowanie własnego wizerunku. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Podejmuje działalność twórczą posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak: kształt, barwa, faktura, w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne). • Realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu
--	---	--

		<p>własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych).</p> <p>Recepcja sztuki</p> <ul style="list-style-type: none">• Określa dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe, czynności, narzędzia, działy sztuki użytkowej, związek funkcji i formy.• Rozróżnia dziedziny działalności twórczej człowieka: architektura, sztuki plastyczne, fotografia, film, telewizja, Internet, rzemiosło artystyczne, sztuka ludowa.• Rozpoznaje wybrane dzieła sztuki należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury.• Posługuje się podstawowymi pojęciami z dziedziny sztuki. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Opowiada o początkach kina.• Wie jak powstają programy telewizyjne (wizyta w studio telewizyjnym).• Wie co to jest: radio, rodzaje audycji; prasa, rodzaje prasy; jak czytamy gazety.• Wie, że istnieje reklama w mass mediach; zna różnice między reklamami w czasopiśmie, radiu i telewizji; moje ulubione reklamy; reklama – jej zadania; czego dowiadujemy się z reklamy; świat w reklamie telewizyjnej.
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Potrafi w różnorodnych formach plastycznych wyrazić swoje przeżycia, nastroje, obserwacje. • Potrafi wyróżnić części postaci ludzkiej, zwierzęcej, roślin, nazywa ich kształty, proporcje i barwy. • Wypowiada się za pomocą linii i plamy. • Potrafi zachować rytm i symetrię w tworzonych przez siebie kompozycjach. • Zna kolory podstawowe, pochodne oraz barwy ciepłe i zimne.
Edukacja SPOŁECZNA – Oczekiwane osiągnięcia uczniów		
Klasa I	Klasa II	Klasa III
<ul style="list-style-type: none"> • Ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe. • Współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych, grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy. • Wie, co wynika z przynależności do swojej rodziny, jakie są relacje między najbliższymi, wywiązuje się z powinności wobec nich. • Ma rozeznanie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; dostosowuje swe oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stara się oceniać postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe. • Rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, właściwie na nie reaguje. • Zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112. • Stara się właściwie reagować w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia. • Rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer). 	<ul style="list-style-type: none"> • Ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe. • Rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, właściwie na nie reaguje. • Zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112. • Właściwie reaguje w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia. • Rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer).

<ul style="list-style-type: none"> • Zna zagrożenia ze strony ludzi; wie, do kogo i w jaki sposób należy się zwrócić o pomoc. • Wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego. • Potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); wie, czym zajmuje się np. Policjant, strażak, lekarz, weterynarz; wie, jak można się do nich zwrócić o pomoc. • Wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a Polska znajduje się w Europie; zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn narodowy), rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Trafnie ocenia postępowanie swoje i innych. • Dokonuje samooceny. • Wie, jak należy się zachować w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. • Chętnie i zgodnie współpracuje z rówieśnikami i z dorosłymi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nawiązuje pozytywne kontakty w grupie. • Zna prawa i obowiązki ucznia. • Wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej. • Wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób. • Szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę. • Poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie. • Podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości. • Akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności. • Potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. • Wie, do kogo zwrócić się o pomoc. • Uczy się współpracować z innymi w różnych sytuacjach. • Zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach. • Poznaje swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz region, w którym mieszka. • Zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. • Wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, Polski i świata. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozumie, że trzeba dostosować swoje wymagania do sytuacji ekonomicznej rodziny. • Nawiązuje pozytywne kontakty w grupie. • Zna prawa i obowiązki ucznia. • Wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej. • Uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność. • Wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób. • Szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę. • Poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie. • Podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości. • Respektuje prawo innych do wypoczynku. • Rozumie konieczność utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami. • Akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności; jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej. • Potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. • Wie, do kogo zwrócić się o pomoc. • Współpracuje z innymi w różnych sytuacjach. • Zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach. • Zna swoją najbliższą okolicę i jej najważniej-
---	--	---

	<p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Zna i opowiada o informacjach dotyczących: Życie rodziców, życie dziadków wydarzenia z przeszłości za życia rodziców, dziadków; pamiątki i zdjęcia rodzinne; • Sąsiedzi naszej szkoły; środowisko szkoły; sąsiedzi moich rodziców; sąsiedzi bliscy i dalecy. • Wymienia instytucje życia publicznego: w naszej miejscowości; instytucje publiczne w stolicy kraju; parlament; prezydent; rząd; sądy. 	<p>sze obiekty oraz nazwę regionu, w którym mieszka; zna tradycje tego regionu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zna swój ą narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. • Wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i dla świata. • Wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Jest otwarty na nowe sytuacje i potrafi się w nich odnaleźć. • Zna i zawsze przestrzega praw oraz chętnie wypełnia obowiązki ucznia, dziecka. • Chętnie uczestniczy w działaniach charytatywnych na rzecz potrzebujących pomocy. • Wie, że należy dbać o poprawne relacje z innymi ludźmi.
--	---	---

Edukacja PRZYRODNICZA – Oczekiwane osiągnięcia uczniów		
Klasa I	Klasa II	Klasa III
<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych jak: park, las, pole uprawne, sad i ogród (działka). • Zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy. • Wymienia warunki konieczne do rozwoju roślin i 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, uczy się formułować wnioski. • Dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonu- 	<ul style="list-style-type: none"> • Obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, formułuje wnioski. • Dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności.

<p>zwierząt w gospodarstwie domowym, w szkolnych uprawach i hodowlach itp.; prowadzi proste hodowle i uprawy (w szczególności w kąciku przyrody).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku: niszczenie szkodników przez ptaki, zapylanie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownice. • Zna zagrożenia dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka: wypalanie łąk i ściernisk, zanieczyszczenie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.; chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie, pomaga zwierzętom przetrwać zimą i upalne lato. • Zna zagrożenia ze strony zwierząt (niebezpieczne i chore zwierzęta) i roślin (np. trujące owoce, liście, grzyby) i wie jak zachować się w sytuacji zagrożenia. • Wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, roślin i zwierząt. • Wie, że należy segregować śmieci; rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych. • Obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody. • Wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji i stosuje się do podanych informacji o pogodzie np. ubiera się odpowiednio do pogody. • Nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku, podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody. 	<p>jące prawa i zależności.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu Polski. • Wymienia i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne. • Rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy. • Wie, że człowiek powoduje zniszczenia w przyrodzie. • Zna wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt. • Zna znaczenie wybranych skał i minerałów. • Zna podstawowe zasady zdrowego odżywiania. • Wie, że należy stosować się do zaleceń lekarzy. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie, zjawiskami atmosferycznymi (burza, huragan, powódź, śnieżycą). <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Zna i stara się rozumieć</p> <ul style="list-style-type: none"> • Składniki pogody: temperatura, ciśnienie, opady, wiatr, nasłonecznienie, zachmurzenie. • Znaczenie deszczu: powódzie, susza. • Urządzenia do obserwacji i pomiarów stanów pogody. • Budowa roślin warzywnych. • Drzewa i krzewy owocowe. • Rozwój rośliny „od nasienia do nasienia”. • Zwierzęta żyjące w sadach. • Przyroda ożywiona i nieożywiona. Ja jako obserwator przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wymienia charakterystyczne cechy krajobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego, górskiego. • Wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu Polski. • Wymienia i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne. • Obserwuje zmiany zachodzące w przyrodzie oraz dostrzega ich przyczyny i skutki. • Potrafi opisać życie w wybranych ekosystemach. • Rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy; podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku. • Wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek. • Zna wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt. • Zna znaczenie wybranych skał i minerałów. • Wyróżnia i nazywa części ciała oraz organy wewnętrzne, np. serce. • Zna podstawowe zasady zdrowego odżywiania się. • Rozumie konieczność systematycznej kontroli zdrowia; stosuje się do zaleceń lekarzy (w tym stomatologa). • Podejmując różnorodne aktywności, bierze pod uwagę bezpieczeństwo swoje i innych. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie, zjawiskami
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych, takich jak: burza, huragan, powódź, pożar i wie jak zachować się w sytuacji zagrożenia. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Samodzielnie prowadzi proste hodowle. • Segreguje śmieci. • Uzasadnia potrzebę oszczędzania wody. • Wie, że należy szanować przyrodę ożywioną i nieożywioną. • Zna nazwy niektórych roślin i zwierząt chronionych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Naturalne ukształtowanie terenu. • Oddychanie roślin i zwierząt. 	<p>atmosferycznymi (burza, huragan, powódź, śnieżyca).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalendarz, dekada, miesiąc, kwartał, rok, wiek, tysiąclecie. • Warunku życia w lesie. Budowa lasu. • Rodzaje lasów. Znaczenie gospodarcze i przyrodnicze lasów. • Krążenie wody w przyrodzie. • Wody płynące i stojące. Rzeki – pochodzenie wody w rzece. Główne rzeki Polski. • Oszczędne gospodarowanie wodą. • Pola uprawne. Rodzaje zbóż. Maszyny rolnicze. • Powietrze. Składniki powietrza. Oddychanie człowieka. • Zanieczyszczenia, sposoby zapobiegania. • Rosnę i rozwijam się. Praca niektórych organów wewnętrznych (serce, mózg).
--	---	---

Edukacja MATEMATYCZNA – Oczekiwane osiągnięcia uczniów		
Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Czynności umysłowe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzy i klasyfikuje zbiory. • Układa elementy rosnąco i malejąco oraz je numeruje; określa obiekty poprzednie i następne w danej serii. • Dąży do wykonania rozpoczętego zadania. • Rozumie i określa kierunki w przestrzeni. • Wyprowadza kierunki od siebie i innych osób. • Dostrzega symetrię i rysuje drugą połowę danej figury lub przedmiotu. • Dostrzega różnice w wielkości obiektów. • Umie dokończyć wzór szlaczka. • Rozwiązuje zadania jednodziałaniowe z treścią i stosuje zapis cyfrowy oraz znaki działań. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykonuje i kończy rozpoczęte zadanie. • Sprawnie wykonuje ćwiczenia mające na celu określenie kierunków, stosunków przestrzennych, wskazanie cech wielkościowych. • Rozumie i sprawnie rozwiązuje zadania tekstowe. <p>Liczenie i sprawność rachunkowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przelicza zbiory w zakresie 20, korzystając z konkretów lub rysunków; porównuje liczby. 	<p>Czynności umysłowe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII. • Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: <i>koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt</i>. • Rozpoznaje i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie. • Rysuje figury symetryczne. • Rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach. • Rozwiązuje proste zadania tekstowe. • Rozwiązuje proste zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwiązuje trudniejsze zadania tekstowe. <p>Liczenie i sprawność rachunkowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przelicza zbiory w zakresie 100. • Zapisuje liczby cyframi. • Liczy dziesiątkami w zakresie 100. • Liczy setkami w zakresie 1000 (w przód i w tył). • Porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 100 (słownie i z użyciem znaków <, >, =). • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100. 	<p>Czynności umysłowe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt. • Rozpoznaje i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie. • Rysuje figury symetryczne. • Rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach. • Rozwiązuje proste zadania tekstowe. • Rozwiązuje zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. <p>Liczenie i sprawność rachunkowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1. • Liczy dziesiątkami w zakresie 100 i setkami w zakresie 1000. • Zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000. • Porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków <, >, =). • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100. • Sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania. • Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka.

<ul style="list-style-type: none"> • Liczy kolejno i wstecz w zakresie 20. • Wymienia liczebniki porządkowe w zakresie 20. • Zapisuje liczby cyframi w zakresie 10. • Wyznacza sumy i różnice w zakresie 10, operując konkretnymi. • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 10. • Wykorzystuje dodawanie i odejmowanie w sytuacjach życiowych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 10, także w pamięci. • Posługuje się liczebnikami porządkowymi w zakresie 20. <p>Dokonywanie pomiarów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mierzy długości (różnymi miarkami), ilości płynów (dowolną miarką), masy (wagą). • Zna pojęcia: <i>centymetr, kilogram, litr, godzina..</i> • Posługuje się kalendarzem, nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku. • Rozpoznaje godziny na zegarze. • Porównuje wyniki pomiarów. <p><u>Ponadpodstawowe</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozumie i stosuje w praktyce pojęcia: <i>centymetr, kilogram, litr, godzina.</i> • Oblicza upływ czasu na zegarze (pełne godziny). 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania. • Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka. • Pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie 50. • Sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100. • Sprawnie posługuje się tabliczką mnożenia w zakresie 50. • Wykonuje łatwe obliczenia w zakresie 1000. <p>Dokonywanie pomiarów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dokonuje obliczeń użytecznych w życiu, związanych z: długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem. • Stosuje pojęcia: <i>pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny.</i> • Posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek: długości, pojemności, czasu, masy. • Oblicza długości linii łamanych. • Mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary. • Waży przedmioty, używa jednostek masy, wykonuje proste obliczenia. Stosuje określenia <i>kilogram, pół kilograma.</i> • Odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: <i>litr, pół litra, ćwierć litra.</i> • Odczytuje wskazania zegarów, posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> • Pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie tabliczki mnożenia. • Sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie. • Oblicza długości linii łamanych, obwody prostokątów, trójkątów, kwadratów. • Dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące). • Wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny). • Wykonuje proste obliczenia, używając miar masy, pojemności. <p>Dokonywanie pomiarów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dokonuje pomiarów użytecznych w życiu związanych z: długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem. • Stosuje pojęcia: <i>pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny.</i> • Posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek: długości, pojemności, czasu, masy. • Mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary (<i>metr, centymetr, milimetr</i>), używa pojęcia <i>kilometr</i> w sytuacjach życiowych. • Waży przedmioty, używa jednostek masy: <i>kilogram, pół kilograma, dekagram, gram.</i> • Odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: <i>litr, pół litra, ćwierć litra.</i> • Odczytuje wskazania zegarów, posługuje się pojęciami: <i>pół godziny, kwadrans, minuta.</i> • Zapisuje i porządkuje chronologicznie daty.
--	---	--

<p>Obliczenia pieniężne</p> <ul style="list-style-type: none"> Zna monety i banknoty, będące obecnie w obiegu. Posługuje się pieniędzmi (do 10 zł). Zna pojęcie długu i wie, że trzeba go spłacić. <p><u>Ponadpodstawowe</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Sprawnie posługuje się pieniędzmi (do 10 zł). Potrafi zaplanować zakupy. 	<p>pojęciami: <i>pół godziny, kwadrans, minuta</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny). Dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące). Zapisuje i porządkuje chronologicznie daty. Odczytuje temperaturę. Rysuje odcinki o podanej długości. Dokonuje prostych obliczeń pieniężnych (cena – ilość – wartość). <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Sprawnie odczytuje wskazania zegara oraz dokonuje obliczeń zegarowych. 	<ul style="list-style-type: none"> Odczytuje temperaturę. Odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII. Rysuje odcinki o podanej długości. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Dokonuje obliczeń zegarowych (pełne minuty). Sprawnie posługuje się zegarem w systemach 12- i 24-godzinnym. Sprawnie oblicza upływ czasu na zegarze. <p>Obliczenia pieniężne</p> <ul style="list-style-type: none"> Dokonuje obliczeń pieniężnych (cena – ilość – wartość) i radzi sobie w codziennych sytuacjach wymagających takich umiejętności.
--	---	---

Zajęcia TECHNICZNE – Oczekiwane osiągnięcia uczniów

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Wychowanie techniczne</p> <ul style="list-style-type: none"> Wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej siły natury. Wykonuje proste zabawki napędzane siłami natury. Ma elementarną wiedzę z zakresu techniki niezbędnej w jego życiu. Zna ogólne zasady działania niektórych urządzeń domowych. 	<p>Środowisko techniczne</p> <ul style="list-style-type: none"> Dowiaduje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble. Poznaje rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty...). Poznaje podstawowe narzędzia i przyrządy. Rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy). Rozróżnia rodzaje budowli: budynki miesz- 	<p>Środowisko techniczne</p> <ul style="list-style-type: none"> Orientuje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble. Rozpoznaje rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty...). Rozpoznaje podstawowe narzędzia i przyrządy. Rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy). Rozróżnia rodzaje budowli: budynki mieszkal-

<ul style="list-style-type: none"> Projektuje i wykonuje różnorodne płaskie i przestrzenne formy użytkowe, korzysta z różnorodnych przedmiotów i materiałów dostępnych w otoczeniu. W miarę możliwości konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Zna właściwości podstawowych materiałów przyrodniczych. Zna właściwości materiałów papierniczych. Potrafi łączyć: kleić papier, bibułę. Posługuje się prostymi narzędziami. Wie, dlaczego należy oszczędnie gospodarować materiałami. Organizuje własną pracę i doprowadza ją do końca. <p>Dbalność o bezpieczeństwo własne i innych</p> <ul style="list-style-type: none"> Utrzymuje porządek wokół siebie (na swoim stoliku, w sali zabaw, szatni i w ogrodzie). Sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymaniu porządku. Zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych, Wie, jak należy bezpiecznie poruszać się na drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji. Wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku umie powiadomić dorosłych, zna telefony alarmowe. 	<p>kalne, wieże, tunele i mosty.</p> <ul style="list-style-type: none"> Rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarka. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Rozróżnia rodzaje budowli: biurowe, przemysłowe. Zna zasady działania prostych urządzeń. <p>Dbalność o bezpieczeństwo własne i innych</p> <ul style="list-style-type: none"> Uczy się planować kolejne czynności. Uczy się dobierać właściwy materiał i narzędzia. Potrafi pracować indywidualnie i w zespole. Utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy. Uczy się odmierzać potrzebną ilość materiału. Potrafi ciąć papier. Uczy się montować modele z papieru i tworzyw sztucznych, np. latawce, samoloty, makiety... Bezpiecznie korzysta z urządzeń technicznych, narzędzi i materiałów. Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: ruchem drogowym, pozostawianiem bez opieki dorosłych. 	<p>ne, biurowe, przemysłowe oraz wieże, tunele i mosty.</p> <ul style="list-style-type: none"> Rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarka. Określa wartość urządzeń technicznych z różnych punktów widzenia. <p>Dbalność o bezpieczeństwo własne i innych</p> <ul style="list-style-type: none"> Planuje kolejność czynności. Dobiera właściwy materiał i narzędzia. Potrafi pracować indywidualnie i w zespole. Utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy i wie, dlaczego trzeba to robić. Potrafi odmierzać potrzebną ilość materiału. Potrafi ciąć papier i tekturę. Potrafi montować modele z papieru i tworzyw sztucznych, np. latawce, samoloty, makiety. Rozumie potrzebę organizowania działania technicznego. W miarę możliwości montuje obwód elektryczny pod kierunkiem nauczyciela. Bezpiecznie używa narzędzi, materiałów, urządzeń. Wie, jak bezpiecznie korzystać ze środków komunikacji i poruszać się po drogach (w tym na rowerze). <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Sprawnie korzysta z urządzeń informatycznych: telefon komórkowy, komputer, laptop. Projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji.
---	--	---

<p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ma świadomość konieczności właściwej organizacji pracy. • Rozumie, że jako uczestnik ruchu drogowego, jest obowiązany przestrzegać zasad bezpieczeństwa. 		
<p>Zajęcia KOMPUTEROWE – Oczekiwane osiągnięcia uczniów</p>		
<p>Klasa I</p>	<p>Klasa II</p>	<p>Klasa III</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia program, korzystając z myszy i klawiatury. • Wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia. • Stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera. 	<p>Obsługa komputera</p> <ul style="list-style-type: none"> • Posługuje się myszą i klawiaturą. • Poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego. • Posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania. • Korzysta z opcji w programach. <p>Wyszukiwanie i korzystanie z informacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe zna stronę swojej szkoły. • Dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie. <p>Tworzenie tekstów i rysunków</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania. 	<p>Obsługa komputera</p> <ul style="list-style-type: none"> • Posługuje się myszą i klawiaturą. • Poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego. • Posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania; • Korzysta z opcji w programach. <p>Wyszukiwanie i korzystanie z informacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe zna stronę swojej szkoły. • Dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie. • Odtwarza animacje i prezentacje multimedialne. <p>Tworzenie tekstów i rysunków</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania. • Wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki, np. z gotowych figur.

	<p>Zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, Internetu i multimediiów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwyręza kręgosłup. • Ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu. • Stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimediiów. 	<p>Zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, Internetu i multimediiów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwyręza kręgosłup, ogranicza kontakty społeczne. • Ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimediiów.
--	---	--

Zajęcia FIZYCZNE i edukacja zdrowotna – Oczekiwane osiągnięcia uczniów

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<ul style="list-style-type: none"> • Uczestniczy w zajęciach rozwijających sprawność fizyczną, zgodnie z regułami. <p>Potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Chwytać piłkę, rzucać nią do celu i na odległość, toczyć ją i kozłować, • Pokonywać przeszkody naturalne i sztuczne, • Wykonywać ćwiczenia równoważne. • Dbą o to, aby prawidłowo siedzieć w ławce, przy stole itp. • Wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia i że można im zapobiegać poprzez: szczepienia ochronne, właściwe odżywianie się, ak- 	<p>W zakresie treningu zdrowotnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe. • Pokonuje przeszkody, skacze i biega. • Wykonuje proste ćwiczenia równoważne w różnych układach. <p>W zakresie sportów całego życia i wypoczynku</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rzuca i chwyta, kozłuje i toczy piłkę. • Bierze udział w grach i zabawach sportowych. • Stara się respektować zasady w czasie gier i zabaw. • Stara się właściwie reagować na zwycięstwo i 	<p>W zakresie sprawności fizycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bierze udział w marszobiegach. • Poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. • Systematycznie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne wzmacniające mięśnie brzucha i kręgosłupa. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie korzysta z różnych przyborów gimnastycznych. • Systematycznie dba o własną sprawność fizyczną.

<p>tywność fizyczną, przestrzeganie higieny; właściwie zachowuje się w sytuacji choroby.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. Środków czystości, środków ochrony roślin). • Wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji i pomaga im. 	<p>porażkę.</p> <p>W zakresie bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dbą o czystość ciała, zęby, higienę osobistą. • Stara się dbać o ład i porządek w otoczeniu. • Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych. • Rozumie konieczność systematycznej kontroli zdrowia. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: zatruciami pokarmowymi, środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, alkoholem, papierosami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznym i gazowymi. • Potrafi wybrać bezpieczne miejsca do zabawy. • Wie, jak właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia. 	<p>W zakresie treningu zdrowotnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe. • Pokonuje przeszkody, skacze, biega. • Zna wszystkie pozycje wyjściowe do ćwiczeń. • Wykonuje ćwiczenia: równoważne w różnych układach, kształcące skoczność i zwinność. • Wykonuje przewrót w przód. <p>W zakresie sportu i wypoczynku</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rzuca i chwytą, kozłuje, odbija i toczy piłkę. • Jeździ na rowerze, rolkach, wrotkach. • Bierze udział w grach i zabawach, zawodach sportowych. • Respektuje zasady gier i zabaw oraz podporządkowuje się nim. • Właściwie reaguje na zwycięstwo i porażkę. <p>W zakresie bezpieczeństwa i higieny osobistej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie, jak należy się odżywiać, gdy prowadzi się aktywny tryb życia. • Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych. • Potrafi wybrać bezpieczne miejsca do zabawy. • Wie, jak właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia. • Dbą o czystość ciała, prawidłową postawę, zęby, higienę osobistą, czystość odzieży oraz ład i porządek w otoczeniu. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z zatruc-
--	--	--

		ciami pokarmowymi, środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, używkami papierosami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznym i gazowymi, molestowaniem seksualnym.
--	--	---

Umiejętności ucznia i jego osiągnięcia po pierwszym etapie edukacji

W procesie dydaktyczno-wychowawczym dziecko opanowuje umiejętności proste i złożone, teoretyczne i praktyczne. To one decydują o aktywności edukacyjnej dziecka, warunkują jego samodzielne działanie oraz uczenie się w klasach 4-6 i dalszej edukacji. W programie nauczania *Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu* wyróżniono techniki pedagogiczne C. Freineta, które wpływają na aktywność edukacyjną ucznia oraz stanowią podstawowy element integrujący treści kształcenia: polonistyczne, matematyczne, społeczno-przyrodnicze, plastyczne, techniczne, muzyczne, zdrowotne.

Ich integrujący charakter sprawia, że mogą i powinny one być kształtowane i doskonalone w wielu sytuacjach dydaktycznych organizowanych przez nauczyciela. Zakres realizacji treści jest uzależniony od wieku dziecka. Kształcenie należy rozumieć jako proces stopniowego osiągania umiejętności, aby w ten sposób lepiej przygotować dziecko do pracy w warunkach współczesnego świata. Osiągnięcie umiejętności musi się dokonywać w takich sytuacjach, w których uczeń ma szansę na maksymalną samodzielność w myśleniu, poszukiwaniu rozwiązań, wykorzystywaniu źródeł informacji i zdobytych już doświadczeń oraz, by odpowiedzialnie kierował własnym rozwojem.

Kompetencje kluczowe – zdaniem E. Goźlińskiej², to „szczególnie ważne umiejętności, bez opanowania których nie można skutecznie wykonywać określonych zadań”.

W czasie zajęć kształtujemy umiejętności kluczowe – drobne umiejętności, które są składnikami kompetencji kluczowych, uzyskiwanych jako efekt procesu kształcenia. Są więc one skutkiem wielu długofalowych działań. W kompetencji, którą dzieci osiągają zawiera się również ich refleksja, wiedza oraz postawa. Wszystkie wymienione elementy są wzajemnie powiązane i warunkują osiągane kompetencje.

Umiejętności kluczowe są częścią składową kluczowych kompetencji, które winny być kształtowane i doskonalone w całym procesie edukacyjnym, bowiem warunkują egzystencję człowieka w otaczającym świecie. Należą do nich: umiejętność planowania, organizowania i oceniania własnego uczenia się, umiejętność skutecznego komunikowania się w różnych sytuacjach, umiejętność efektywnego współdziałania w zespole, umiejętność rozwiązywania problemów w twórczy sposób, sprawne posługiwanie się technologią informacyjną.

Wyszczególnione poniżej umiejętności ucznia należy traktować jako orientacyjne, gdyż stopień ich opanowania zależy w dużej mierze od zespołu uczniowskiego i indywidualnych predyspozycji każdego dziecka.

Techniki pedagogiczne C. Freineta włączone w proces kształcenia gwarantują nabywanie przez dziecko wymienionych wyżej kompetencji, co potwierdziły badania przeprowadzone przez autorkę programu nauczania.

² E. Goźlińska, Słowniczek nowych terminów w praktyce szkolnej, s. 121.

Techniki pedagogiczne	Umiejętności
<p>1. Różne formy ekspresji: a) werbalna (swobodne teksty, poezja, teatr, pisemko klasowe) b) ruchowa, muzyczna, plastyczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozumienie oraz poprawne pisanie w języku polskim. • Świadome używanie języka jako narzędzia porozumiewania się. • Prezentowanie własnego punktu widzenia. • Argumentowanie - obrona własnego zdania. • Wykorzystywanie języka do opisywania rzeczywistości. • Wysłuchiwanie innych i branie pod uwagę ich punktu widzenia. • Wykorzystywanie języka do wyrażania siebie. • Dostrzeganie możliwości wyrażania własnych emocji i uczuć poprzez twórczość. • Nabywanie i podtrzymywanie kontaktów. • Budowanie więzi międzyludzkich. • Język akustyki inspiracją do różnych rodzajów aktywności. • Rozwiązywanie problemów w twórczy sposób. • Wykorzystywanie języka, np. plastyki, do opisywania rzeczywistości. • Czerpanie z doświadczeń.
<p>2. Korespondencja międzyszkolna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów. • Poszukiwanie w różnych źródłach informacji i korzystanie z nich. • Budowanie więzi międzyludzkich. • Świadome wykorzystywanie języka jako narzędzia porozumiewania się między ludźmi. • Korzystanie z nowych technologii komunikowania się. • Wykorzystywanie języka do opisywania rzeczywistości. • Wykorzystywanie doświadczeń i łączenia różnych elementów wiedzy. • Rozwiązywanie problemów w sposób twórczy. • Rozumienie oraz poprawne pisanie w języku polskim.
<p>3. Gazetka wychowawcza</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ocena postaw i postępowania własnego i innych zgodnie z przyjętymi normami i systemem wartości uniwersalnych. • Kontrolowanie własnych działań i elastyczne reagowanie w obliczu zmiany. • Rozwiązywanie problemów. • Prezentowanie własnego punktu widzenia. • Wykorzystywanie języka do wyrażania siebie.
<p>4. Fiszki autokreatywne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja postawionych sobie zadań. • Organizacja samodzielnego uczenia się i przyjmowanie odpowiedzialności za własne kształcenie. • Dokonywanie samooceny i samokontroli swojej pracy. • Radzenie sobie z niepewnością i złożonością. • Odczytywanie wykresów, tabel, diagramów. • Posługiwanie się dokumentami i przechowywanie ich.

5. Doświadczenia poszukujące	<ul style="list-style-type: none">• Poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł.• Realizacja postawionych sobie zadań.• Rozwiązywanie problemów poznawczych.• Dokonywanie obserwacji zjawisk i zdarzeń oraz uchwycenie zależności funkcjonalnych między nimi.• Przyjmowanie odpowiedzialności za siebie i innych.• Współpraca w grupie.• Podejmowanie decyzji wspólnie z grupą.• Posługiwanie się różnymi technikami i narzędziami.• Rozumienie oraz poprawne mówienie i pisanie w języku polskim.
6. Planowanie pracy	<ul style="list-style-type: none">• Planowanie działań własnych i przyjmowanie odpowiedzialności za ich przebieg i wyniki.• Racjonalne gospodarowanie czasem.• Dokonywanie samokontroli i samooceny swojej pracy i postaw.• Dostrzeganie związków przyczynowo-skutkowych w zachowaniach własnych i innych ludzi.• Opanowanie technik i umiejętności posługiwania się różnymi narzędziami .• Rozwiązywanie problemów.• Wykorzystywanie doświadczeń i łączenie różnych elementów wiedzy.

IV. Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania z uwzględnieniem warunków realizacji programu celów edukacyjnych

Program „*Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu*” zakłada odejście od tradycyjnych form prowadzenia lekcji w ławkach. „Wszystko” w klasie powinno być urządzone tak, aby mały człowiek czuł się bezpiecznie, dobrze, spokojnie, aby otaczające go przedmioty kształtowały jego nawyki, odczucia. Klasa ma być warsztatem pracy, a więc powinna być w niej wydzielona część do pracy indywidualnej – samokształceniowej, relaksacyjnej, jak również do samooceny, autoprezentacji prac plastycznych, technicznych, osobistych przeżyć oraz dzielenia się doświadczeniami z procesu uczenia się.

W każdej sytuacji edukacyjnej trzeba dokładnie określić:

- cele zajęć: ogólne i szczegółowe,
- przebieg wykonania zadania,
- potrzebne pomoce i środki dydaktyczne,
- metody pracy,
- formy pracy,
- przewidywane trudności,
- miejsce pracy każdego ucznia,
- zakończenie zadania.

Przestrzeń edukacyjna

Sala lekcyjna powinna być urządzona funkcjonalnie, ma inspirować dzieci do twórczej pracy i samodzielnych poszukiwań. Ważne jest dobre rozmieszczenie wszystkich urządzeń oraz systematycznie przestrzegana zasada, „aby każda rzecz miała swoje miejsce i po użyciu na nie wracała”, pozwala na zachowanie ładu i na dobrą organizację pracy.

Kąciki zainteresowań	Rozwijane zainteresowania
	<p>Miejsce z fiszkami autokreatywnymi, planami pracy, pomocami dydaktycznymi z elementami samokontroli i samooceny.</p>

	<p>Stała wystawa twórczości artystycznej dzieci oraz ich ulubionych przedmiotów.</p>
	<p>Biblioteczka pracy ucznia zawierająca: teczki problemowe, albumy, ilustracje, itp.</p>
	<p>Miejsce do ekspozycji: twórczości, gazetki wychowawczej, zdobywanych sprawności, regulaminu wyrażającego najważniejsze zasady prowadzenia rozmów w „kręgu dyskusyjnym”.</p>
	<p>Rozwijanie zamiłowań przyrodniczych: prowadzenie obserwacji, hodowli i doświadczeń.</p>
	<p>Mini kącik multimedialny.</p>

Techniki pracy C. Freineta

- **Reguły życia klasy**

Wspólnie z dziećmi ustalacie reguły (prawa), które będą towarzyszyły Waszym codziennym spotkaniom edukacyjnym. Spiszcie wszystkie propozycje dzieci, przedyskutujcie i przegłosujcie. Gotowe „Reguły życia klasy” wyeksponujcie w widocznym miejscu i odwołujcie się do nich często. Tak wypracowane „Reguły”, zaakceptowane i podpisane przez wszystkich uzmysławiają dzieciom, że liczy się ich słowo, czują się odpowiedzialne i wzrasta w nich poczucie wartości.

- **Krąg dyskusyjny, w ramach którego prowadzimy:**

– naradę klasową, czyli tzw. zebranie, podczas którego każdy uczeń może zgłaszać swoje projekty, propozycje i wypowiadać swoje zdanie. Przedstawione projekty powinno się głosować przez podniesienie ręki, przyjmując do realizacji te propozycje, które uzyskały poparcie większości. Po głosowaniu należy zaplanować pracę i przystąpić do realizacji projektów;

– prezentację pomysłów, wówczas dzieci pokazują prace, które wykonały w ramach np. zdobywania sprawności. Może być ona elementem wprowadzającym w nowe zagadnienie, wtedy uczniowie prezentują zebrany materiał;

– krąg planowania pracy – rozpoczyna nowy tydzień, nauczyciel informuje uczniów nad czym będą pracować i proponuje zgłaszanie własnych pomysłów.

- **Planowanie pracy**

Planowanie pracy powinno być ważnym elementem życia klasy i sprawiać dzieciom przyjemność.

W klasie pierwszej planowanie pracy odbywa się każdego dnia rano na specjalnie przygotowanej tablicy, na której za pomocą symboli zaznaczone są aktywności. Dziecko wybranym przez siebie symbolem zaznacza, które zadanie chce podjąć. Aby planowanie pracy miało sens, nauczyciel musi przygotować materiały, narzędzia i dodatkowe zadania. Na ostatniej godzinie omawiamy wykonane zadania. Mówimy o tym, co było łatwe, co trudne, a co nudne.

Od klasy drugiej *Planowanie pracy* odbywa się na początku tygodnia, wtedy to nauczyciel informuje uczniów o czym będą się uczyć, przedstawia im swój plan tygodniowy. Na arkuszu przygotowanym przez nauczyciela uczeń zaznacza, które z zadań wykona sam, które w parze, a które w zespole. Na koniec tygodnia uczniowie rozliczają się przed całą klasą z wykonanego planu.

Nad wykonaniem planu pracy czuwa nauczyciel, który dyskretnie pomaga uczniom oczekującym pomocy. Stosując tą technikę pracy, nauczysz swoich uczniów odpowiedzialności za wykonanie zadań, samokontroli i samooceny. Dzieje się tak dlatego, że uczniowie rozliczają się z zaplanowanych przez siebie zadań. Ponadto, uczeń może wypełniać grafik osiągnięć. Linia wykresu informuje ucznia o poziomie zdobytej wiedzy, umiejętnościach i włożonym wysiłku. Oglądając grafik swoich osiągnięć, dziecko może podjąć pewne postanowienia, by poprawić swoje umiejętności, lub utrzymać się na tym samym poziomie.

- **Gazetka o charakterze wychowawczym**

Musimy przygotować trzy arkusze papieru i je zatytułować:

- krytykujemy,
- gratulujemy,
- życzymy sobie.

Gazetka musi być wyeksponowana w widocznym miejscu, tak aby dzieci swobodnie podchodziły i wpisywały w odpowiednim miejscu swoje uwagi. Dotyczą one krytycznych uwag odnośnie zachowania kolegów, wyrażają zadowolenie z czyjejs pracy lub wydarzenia, przedstawiają pomysły kierowane pod adresem uczniów lub nauczyciela. Każda notatka w gazecie musi być podpisana. Zapisy rozpatrywane są wnikliwie podczas narady klasowej.

- **Doświadczenia poszukujące**

Dzieci cechuje spontaniczność działania, aktywność, chęć doświadczania. Zadania, które proponuje nauczyciel wykonują chętniej, jeśli zaakceptują je jako własne, jeśli staną się ich autorami lub współautorami. Do najskuteczniejszych czynności należą te, które rozwijają postawę badawczą, poszukującą, które stymulują ich myślenie twórcze. Temu celowi służą projekty i freinetowska technika pracy „doświadczenia poszukującego”. Jest to forma, dzięki której dziecko samodzielnie podejmuje działania. U dzieci w młodszym wieku jest to pierwszy etap w rozwijaniu ciekawości poznawczej i postawy badawczej. Dziecko poszukuje informacji w źródłach, analizuje, projektuje, wnioskuje, uogólnia.

- **Fiszki autokorektywne** – można wykorzystać w każdym momencie lekcji do samodzielnej pracy ucznia. Składają się one z dwóch kart: na jednej jest napisane zadanie z poleceniem (P), a na drugiej umieszczona jest poprawna odpowiedź (W). Po wykonaniu zadania, uczeń ma obowiązek sprawdzenia go i ewentualnego poprawienia błędu. Zadania powinny być ułożone według rosnącego stopnia trudności. Dzięki pracy z fiszką autokorektywną dziecko uczy się samokontroli i samooceny, stwarza mu się możliwość indywidualnego toku pracy, podnoszenie osiągnięć, wyrównywanie braków, a co ważne uczeń pokonuje trudności w klimacie współpracy.

- **Metody i formy pracy z tekstem swobodnym, literackim i poetyckim**

Od rysunku do swobodnego tekstu

- Rysunek – dla dzieci przychodzących do szkoły staje się źródłem ekspresji słownej. Porusza on wyobraźnię, inspiruje do dłuższych wypowiedzi. Dziecko, które nie umie wyrażać swoich myśli w poprawnej formie pisanej, chętnie maluje to, co przeżywa, co je interesuje. Nauczyciel rejestruje na taśmie magnetofonowej lub pisze na kartce opowiadanie dziecka na temat rysunku.
- Teatr – inspiracją, którego może być obejrzenie wystawy ciekawych prac. Gdy prace plastyczne „ożyją”, dzieci improwizując wkładają w nie całe bogactwo myśli i uczuć. Powstałe w ten sposób teksty nauczyciel nagrywa na taśmę magnetofonową.

□ Składana książeczka tzw. historyjka obrazkowa – jest przykładem działań inspirowanych prozą. Uczniowie przedstawiają w niej barwne, czasami nierealne postacie, mówią ich językiem o ich przygodach, zmartwieniach, smutkach i radościach. W ten sposób ujawniają swój wewnętrzny świat. Są to obrazy malowane słowami, które dziecku podsuwa wyobrażenia.

Prace plastyczne i oparte na niej teksty stają się doskonałym punktem wyjścia do zajęć związanych z nauką czytania i pisania: przy wprowadzaniu wyrazu podstawowego i nowej litery, lub przy ćwiczeniach związanych z opracowaniem tekstów.

□ Swobodne teksty. Tworząc swoje prace plastyczne, a następnie swobodne teksty, dziecko w sposób naturalny przechodzi od twórczości plastycznej do słownej. Praktyka szkolna wskazuje, że przestrzeganie tej ciągłości prowadzi do lepszych wyników.

W jednostce metodycznej w pracy nad swobodnym tekstem można wyróżnić pięć głównych faz:

- Zainspirowanie uczniów do pracy i uświadomienie im zadań.
- Pisanie swobodnych tekstów lub wykonanie pracy plastycznej.
- Demokratyczny wybór najciekawszych prac z uzasadnieniem wyboru przez uczniów.
- Wspólna poprawa wybranego tekstu – udoskonalenie, ćwiczenia ortograficzne, ortograficzne.
- Przepisywanie i ilustrowanie swobodnego tekstu.

Technika swobodnych tekstów rozwija i uaktywnia wszystkie sfery osobowości dziecka, w szczególności procesy emocjonalno-motywacyjne i intelektualne. Praca ze swobodnym tekstem jest „metodą stymulacji twórczego myślenia dziecka” (W. Frankiewicz, *Swobodne teksty jako metoda rozwijania twórczej aktywności*, Warszawa 1983, s.53) i spełnia we współczesnym świecie ważne zadania: rozwija poczucie odpowiedzialności za własne wypowiedzi, pełni funkcję terapeutyczną, dzięki czemu dziecku może uwolnić się z napięć i emocji.

Szczególnie ważnym elementem lekcji jest wspólne opracowanie tekstu uprzednio wybranego przez zespół klasowy. Praca nad poprawą uzależniona jest od rodzaju i treści tekstu, jego formy oraz poprawności rzeczowej i językowej. Uczniowie dążą do udoskonalenia tekstu, proponując różnorodne poprawki dotyczące dokładniejszego wyrażania treści, trafniejszych i piękniejszych sformułowań, a wszystko odbywa się za zgodą autora tekstu.

Dzieci chętnie kierują swoje swobodne teksty na „drogę” poezji, dzięki temu ich ekspresja wzbogaca się o elementy artystyczne. Zdaniem Freineta „poezja jest ekspresją wrażliwości dotyczącą spraw z dziedziny intuicji i uczuć” (H. Semenowicz, *Poetycka twórczość dziecka*, Warszawa 1979, s. 108).

Ekspresja poetycka sprzyja realizacji zadań programowych, poprzez rozwijanie czynnego języka, postawy twórczej i samorealizację.

Swobodne teksty jako przygotowanie do kształtowania wybranych form wypowiedzi

Swobodne teksty stanowią dobre przygotowanie do kształtowania określonych form wypowiedzi. Niektóre z nich zawierają elementy opowiadania, opisu, sprawozdania. Dlatego ćwiczenia kompozycyjno-stylistyczne, dokonywane na bazie swobodnego tekstu prowadzone pod kierunkiem nauczyciela są najlepszą techniką kształcenia wypowiedzi pisemnych.

Najpowszechniejszą formą wypowiedzi uczniów jest opowiadanie. Pisanie opowiadań umożliwia uczniom kształcenie i doskonalenie języka literackiego, rozwija wyobraźnię i fantazję. Wspólna poprawa opowiadań doskonali konstrukcję oraz trójczłonową strukturę kompozycji. Uświadamia uczniom istotę i cechy charakterystyczne opowiadania, jak również potrzebę stosowania różnych form językowych. W czasie ćwiczeń redakcyjnych ważne jest, aby nauczyciel zwracał uwagę na to, jakimi środkami stylistycznymi ożywić akcję opowiadania, wiązać kolejne wydarzenia, aby przedstawić je w ciekawy sposób.

Kolejną formą wypowiedzi pojawiającą się podczas pisania swobodnych tekstów jest opis. Na ogół dzieci opisują to, co jest im szczególnie bliskie i dobrze znane. Podczas wspólnej korekty ważne jest, aby zwrócić uwagę na cechy najistotniejsze, na przestrzeganie zasad opisu zgodnego z planem i logiczną kolejnością.

Forma sprawozdania występuje w życiu dziecka bardzo wcześnie. Sprawozdania przygotowują do ścisłego i zwięzłego wypowiadania się dzieci na temat wydarzeń z codziennego życia. Podczas wspólnej poprawy tej formy wypowiedzi należy zwrócić uwagę na dobór właściwego słownictwa charakteryzującego sprawozdanie.

- **Sprawności i arcydzieła** (C. Freinet, 1976, s.505-509)

Warunki tworzenia arcydzieł: nie są to arcydzieła w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale arcydziełami w pojęciu dziecka, które w jego przekonaniu stanowią w pewnym stopniu szczyt, którego zdobycie napawa go dumą.

Arcydzieł nie oceniamy według norm typowo szkolnych. Program zakłada zdobycie przez dziecko trzech sprawności obowiązkowych i dowolną ilość sprawności nadobowiązkowych.

Sprawności:

1. Sprawność pisarza: poemat ilustrowany, wykonanie małego albumu ilustrowanych tekstów, bajka ilustrowana, list do korespondentów itd.
2. Sprawność lektora.
3. Sprawność kopisty.
4. Sprawność mówcy.
5. Sprawność mistrza ortografii.
6. Sprawność historyka.
7. Sprawność przyrodnika.
8. Sprawność rachmistrza.

Sprawności dodatkowe: rysownik, śpiewak, malarz, dekorator, aktor, tancerz, biegacz, ogrodnik, dobry kolega, skoczek, hodowca, piechur, czyścioszek, konstruktor.

Pozostawiamy dzieciom pełną swobodę wyboru odpowiedniej sprawności z powyższej listy. Należy opracować szczegóły organizacyjne i dostosować wymagania każdej sprawności do wieku i możliwości dzieci.

Dwie tendencje zdobywania sprawności: sprawność – test lub sprawność – arcydzieło.

Forma pracy – ostatni tydzień miesiąca – tygodniem zdobywania sprawności. Zdobywanie sprawności powinno mieć również odzwierciedlenie w planie pracy.

Projekty edukacyjne

To wspólne – grupowe wykonywanie jakiegoś przedsięwzięcia, którego ukończenie zaowocuje konkretnym, materialnym wytworem. Istotą jest tutaj wspólne planowanie działań – określanie celów, dobieranie metod i środków służących realizacji, pełnienie różnych ról oraz ocenianie efektów. Efekt, będący dziełem kilku grup bądź całej klasy, może być przedmiotem podziwu ze strony rodziców i uczniów klas starszych.

Proponujemy następujące rodzaje działań w realizacji metody projektów:

- Organizacja wypraw jako formy poszukiwań, badań, przeżywania przygód (od etapu planowania, przez gromadzenie potrzebnych rekwizytów, po opis doświadczeń). Odchodzenie od „wycieczek klasowych” na rzecz „wypraw” zawierających element przygody (uczenie się jako przygoda), oraz dążenia do osiągnięcia konkretnego celu.
- Projektowanie i budowanie wystawy jako formy prezentacji efektów działań projektowych (połączone np. z wyprawami, spotkaniami z rodzicami), gdzie dzieci wspólnie opracowują plan wystawy, dzielą się zadaniami oraz prezentują swe dokonania.
- Projekty badawcze, techniczne pozwalające dzieciom na samodzielne poszukiwanie rozwiązań, np. w jaki sposób zbudować szalęs z określonych elementów, zrobić makietę miejscowości.
- Projekty o charakterze społecznym – np. organizacja Dnia Ziemi jako działania wokół zagadnień z nią związanych, przygotowanie ważnej informacji, przeprowadzenie wyborów samorządowych w klasie, wywiadów, badań terenowych.
- Projekty artystyczne – wernisaże, formy teatralne (te, które samodzielnie przygotowują dzieci wchodząc w role aktorów, scenografów, charakteryzatorów, itp.).
- Projekty literackie – tworzenie książek zespołowych, drukowanie i włączenie do zbiorów biblioteki.
- Projekt „Story line” (włączenie dzieci w jakąś opowieść, ciąg zdarzeń). Problematyka zajęć budowana jest w oparciu o opowieść prowadzoną przez kilka tygodni.

Poznawanie zjawisk i zdarzeń w miejscach naturalnych

- Plenery artystyczne – związane ze świadomym wybieraniem miejsca do malowania, poszukiwaniem środków do wyrażania piękna, zachwyty, z kontemplacją piękna. Połączenie zajęć w plenerze z formami teatralnymi, muzycznymi lub literackimi jest okazją do łączenia różnych form ekspresji.
- Trasy zadaniowe – budowane w nawiązaniu do aktualnej tematyki realizowanej na zajęciach. Mogą stanowić zarówno wprowadzenie do problematyki, jak i podsumowanie cyklu zajęć, pozwalające na wykorzystanie wiedzy i doświadczeń dzieci.
- Zajęcia w muzeach oraz zabytkach – forma uczestnictwa w kulturze. Muzea mogą pełnić rolę niezwykłych pracowni, w których można prowadzić badania na każdy temat.
- Zbieranie informacji: „dziennikarze” – służy rozwijaniu skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, pozwala na włączenie innych dorosłych, ich doświadczeń, postaw, zachowań, wyborów, w grono dzieci. Zajęcia dziennikarskie kształcą

umiejętności związane z prowadzeniem obserwacji i dostrzeganiem ważnych zjawisk, umiejętności wyrażania opinii, opisywania ich i uwidaczniania. Są dobrą szkołą stawiania pytań oraz wysłuchiwanie odpowiedzi. Dzieci mogą prowadzić specjalne teczki, w których zbierają materiały, wycinki prasowe, własne spostrzeżenia. Mogą założyć własną taśmotekę gromadzącą wywiady przeprowadzone przez siebie.

Obserwowanie, doświadczanie i eksperymentowanie

W nauczaniu początkowym występują trzy rodzaje czynności badawczych, które są zgodne z naturalną ciekawością poznawczą dziecka oraz z prawami jego rozwoju. Są to manipulowanie, obserwacja i eksperymentowanie.

- Manipulowanie – poprzez posługiwanie się zmysłem dotyku, wzroku oraz słuchu dziecko poznaje objekty – ich budowę, wytrzymałość, wygląd oraz działanie. W obszarze tych działań mieści się także konstruowanie. W manipulowaniu zaangażowany jest głównie dotyk (ten zmysł jest głównym środkiem zbierania danych). Manipulowanie pozwala na rozwijanie sprawności rąk, na przykład poprzez grę na instrumentach muzycznych, zabawę z ziarnami kukurydzy, z wodą czy piaskiem. Manipulowanie sprzyja także rozwijaniu koordynacji wzrokowo-ruchowej. Jest to bardzo ważne dla rozwoju liczby połączeń neuronalnych w ośrodkach mózgu odpowiedzialnych za poszczególne palce.
- Obserwacja – zaangażowanie wzroku i słuchu na określonych obiektach i procesach bliskich dziecku. Obserwacja może być spontaniczna, kierowana przez zmiany w obiektach lub ukierunkowana, inspirowana głównie poprzez chęć poznania czegoś. Obserwacja może być połączona z rejestrowaniem spostrzeżeń przy pomocy prostych narzędzi (kartka papieru i ołówek) lub bardziej skomplikowanych, jak: magnetofon, aparat fotograficzny lub kamera telewizyjna. Przy obserwowaniu pracuje wiele zmysłów (są one podstawowymi narzędziami zbierania danych).
- Przeprowadzanie doświadczeń to ingerowanie przez dziecko w określone środowisko, Szczególnym przypadkiem doświadczenia jest eksperyment. Występuje tu ingerencja w obserwowane objekty – poddajemy je zmianie według przemyślanych założeń, następnie obserwujemy zmiany i orzekamy o słuszności naszych przypuszczeń. W eksperymencie wykorzystuje się zarówno zmysły, jak i myślenie hipotetyczne polegające na formułowaniu przypuszczeń. Wyniki przeprowadzonych badań i doświadczeń możemy omówić wspólnie.

Ekspresja artystyczna

Poprzez twórczość artystyczną dzieci wyrażają swoje uczucia, wyobrażenia i przekazują swoją wiedzę. Ekspresja artystyczna stwarza równocześnie sprzyjające warunki dla rozwoju emocjonalnego i społecznego dziecka, doskonalenia jego procesów poznawczych oraz ćwiczenia zmysłów i motoryki. Wzbogaca osobowość dziecka, jest okazją do samopoznania i samokształcenia. Daje niepowtarzalną okazję do doświadczania radości tworzenia oraz cieszenia się efektem swojej pracy.

Proponujemy zatem następujące formy aktywności twórczej:

- działalność plastyczną,
- ekspresję muzyczną,
- twórczość literacką,
- ekspresję ruchową

oraz inne formy będące połączeniem dwu lub kilku wcześniej wymienionych, a w szczególności przedstawienia, które łączą w sobie wiele działań twórczych.

W proponowanych zajęciach twórczych stosujemy różnorodne sposoby pobudzania wyobraźni i wrażliwości dzieci. Sięgamy do tekstów literackich, utworów muzycznych, dzieł plastycznych, zapewniając przez to równocześnie kontakt z dziełami sztuki. Odwołujemy się do obserwacji otaczającej dzieci rzeczywistości, ćwicząc u nich spostrzegawczość, pamięć, koncentrację uwagi, a także poszerzając ich wiedzę i zaspokajając naturalną ciekawość świata. Stwarzamy dzieciom okazję do dostrzeżenia tego, czego jeszcze nie zauważyły, zachwycenia się pięknem wokół nich. Pokazujemy bogactwo środków wyrazu i technik, proponujemy korzystanie z różnych materiałów, narzędzi, instrumentów – po to, aby każde dziecko mogło czerpać z nich tak, jak potrafi, aby każde miało możliwość osiągnięcia sukcesu. Zachęcamy do stwarzania dzieciom swobodnej i bezpiecznej atmosfery pracy twórczej tak, by mogły rozmawiać o swojej pracy, wymieniać między sobą uwagi, dzielić się doświadczeniami, samodzielnie decydować o tym, kiedy ich praca jest skończona, próbować jeszcze raz, kiedy nie są zadowolone ze stworzonego dzieła. Pomoże nam to w nawiązaniu bliższego kontaktu z dziećmi, wspieraniu ich w momentach niepewności, zachęcaniu do samodzielnych poszukiwań.

Proponując pracę w grupach, stwarzamy dzieciom możliwość samodzielnego organizowania swojej pracy, doskonalenia umiejętności komunikowania się z innymi, inspirowania i wspierania się nawzajem, uczenia się od rówieśników. Dajemy im szansę stworzenia wspólnego dzieła, z którym wszyscy się identyfikują, którym wszyscy się cieszą.

Zakładam eksponowanie prac dzieci (np. plastycznych, literackich), prezentowanie ich innym – rodzicom, uczniom szkoły, w środowisku (np. utworów muzycznych, spektakli teatralnych), utrwalanie (na fotografiach, filmach) lub przechowywanie w klasowym lub uczniowskich zbiorach. Pozwala to dzieciom na dokonywanie samooceny, uczy szacunku dla własnej i cudzej pracy.

Zamiast oceniania proponujemy rozmowę z dziećmi o tym, jak pracowały, co stworzyły. Doceniamy wtedy ich zaangażowanie, odkrywanie nowego, uczymy je dostrzegania wartości zarówno procesu tworzenia jak i efektu pracy,

Formy teatralne, drama

W edukacji wczesnoszkolnej właściwie dobrane, atrakcyjne metody pracy z dziećmi mają fundamentalne znaczenie dla uzyskania pożądaných efektów. Teatr, drama wydają się być najbardziej naturalnym i najwłaściwszym sposobem pracy z dziećmi, bazując na zachowaniach szczególnie bliskich dzieciom: zabawie, grach, umiejętności życia fikcją, improwizacji słownej, ekspresji ruchowej, muzycznej czy plastycznej.

Odrywając ucznia od codzienności, drama i teatr rozładowuje kompleksy, zahamowania i napięcia psychiczne, pomaga w nawiązywaniu emocjonalnych kontaktów koleżeńskich, rozbudza wiarę we własne siły. B. Way głosi, że drama ma pomóc w pełnym harmonijnym rozwoju każdej jednostki poprzez koordynację ciała, umysłu, serca i wszystkich potencjalnych możliwości osobowości.

W ćwiczeniach, od gier dramatycznych poczynając, a na technice roli kończąc, istotną rolę odgrywa słowo. Jest ono integralną częścią działań, środkiem ekspresji. Dziecko prowokowane sytuacją, noszącą pozór zabawy, spontanicznie opowiada, opisuje, składa sprawozdania, charakteryzuje. Są to naturalne sposoby ekspresji, choć na pewno w formie niedoskonałej. Drama dyscyplinuje swobodne wypowiedzi, mówienie staje się wewnątrznie umotywowaną potrzebą, bez przymusu odpowiadania na pytania nauczyciela.

Nauczyciel musi mieć jasno sprecyzowane cele. Granie ról służy uczeniu się, a nie przygotowywaniu przedstawienia, dostarcza się dziecku momentów bezpośredniego doświadczenia, przekraczającego zwykłą wiedzę, wzbogacającego wyobraźnię, działającego na emocje.

Każde działanie musi kończyć się omówieniem. Ten element jest niezwykle ważny z punktu widzenia zakładanego celu. Omówienie wzbogaca ponadto twórcze działania uczniów o dodatkowy walor kształcący. Prowokuje bowiem do wymiany zdań, rozwiązywania problemów, rozstrzygnięcia kwestii, uczy kultury werbalnej.

V. Kryteria oceniania i metody sprawdzania osiągnięć ucznia

Proces monitorowania

Monitorowanie to sposób kontroli i ocena efektów edukacyjnych uczniów. Polega na systematycznym gromadzeniu, z użyciem różnorodnych metod i narzędzi, informacji o warunkach, przebiegu i efektach działań dydaktyczno-wychowawczych, nieustannym obserwowaniu i badaniu rezultatów realizacji planu działania (programu nauczania) oraz jego ewaluacji (modyfikacji), celem doskonalenia i usprawnienia procesu edukacyjnego.

Istotnym elementem kontroli i oceny procesu edukacyjnego jest:

- gromadzenie i analizowanie informacji o osiągnięciach poznawczych, psychomotorycznych, zachowaniach emocjonalnych dzieci;
- określanie indywidualnych potrzeb uczniów, ich zainteresowań i uzdolnień oraz napotykanym trudności w uczeniu się i ich przyczyn;
- opisywanie rozwoju i postępów edukacyjnych każdego dziecka-ucznia;
- obserwowanie i wspieranie szkolnej kariery dziecka, wzmacnianie jego naturalnej motywacji poznawania – uczenia się;
- diagnozowanie osiągnięć edukacyjnych ucznia i porównywanie ich z określonymi standardami;
- uczenie umiejętności przyjmowania oceny jako elementu rzeczywistości, korzystania z niej w kształtowaniu obrazu samego siebie;
- wdrażanie do przestrzegania norm i zasad funkcjonowania w życiu, w różnych organizacjach i określonych społecznościach;
- sprawdzanie wiadomości, osiągniętych umiejętności i sprawności.

Kontrola i ocena nie może być dziełem jednej osoby – nauczyciela, który, jak każdy człowiek, skłonny jest do subiektywizmu i może popełnić omyłki. Tymczasem dziecko, podobnie jak człowiek dorosły, poszukuje możliwie sprawiedliwej oceny swego wkładu pracy i swych postępów. Dlatego proponuję, aby uczniowie brali udział zarówno w kontroli, jak i w ocenie swej pracy i swego postępowania. Kontrola i ocena są tu naturalnym następstwem realizacji planu pracy. Przedmiotem kontroli są wykonane zadania, a ocena dotyczy ich poziomu, jakości i sposobu, w jaki zostały zrealizowane, obejmuje zarówno wysiłek, jaki uczeń w nie włożył, jak i wyniki, które uzyskał.

Program „Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu” proponuje następujące metody sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów:

1. Indywidualny plan tygodniowy – w miarę realizacji uczeń sam będzie dokonywał kontroli wykonanych przez siebie ćwiczeń z fiszek autokorektywnych i po uzgodnieniu z nauczycielem wpisze w swym grafiku ocen odpowiednią liczbę punktów. Podczas prezentacji kończącej tydzień pracy nastąpi sprawdzenie i ocena pozostałych prac wpisanych do planu.

Wówczas uczniowie rozkładają na stolikach wszystkie wykonane prace, teksty, zdobyte informacje, wyniki przeprowadzonych doświadczeń, referaty, prace ręczne, rysunki itd.

Tej prezentacji towarzyszą wypowiedzi ustne, które wraz z przedstawionymi pracami pozwolą nauczycielowi na doskonałą orientację zarówno w postępach ucznia, jak i w jego brakach. Uczeń sam zaproponuje ocenę swej pracy. Nauczyciel wniesie poprawki, albo podtrzyma samoocenę ucznia, klasa ze swej strony doda jakieś uwagi, szczególnie jeśli chodzi o życie w zespole, wkład pracy, dyscyplinę, porządek itp. Ustalony w ten sposób oceny uczeń wpisze do odpowiedniej rubryki swej tabelki ocen, która znajduje się pod planem pracy.

Dziecko widzi wtedy syntezę oceny całotygodniowej pracy, którą obrazuje grafik przypominający wykres temperatury. Krzywa tego grafiku jest bądź regularna, co oznacza poziom wyrównany, bądź wznosi się w niektórych przedmiotach, wykazując poziom wyższy od przeciętnego, albo opada w dół, co pokazuje uczniowi naocznie jego braki. Poza tym uczeń może porównać swój obecny grafik z poprzednimi, może też porównać go z grafikami kolegów i wtedy bez trudności wyciąga odpowiednie wnioski do pracy w następnym tygodniu.

Podpisany przez nauczyciela grafik uczeń zabiera do domu, żeby pokazać rodzicom, a następnie wkleja go do karnetu ucznia. Udział uczniów w ocenie własnej pracy, postępów i zachowania kształci w nich umiejętność krytycznego stosunku do własnych poczynań i do osiągniętych wyników.

W klasie I planowanie pracy odbywa się każdego dnia rano na specjalnie przygotowanej tablicy, na której za pomocą symboli zaznaczone są aktywności. Dziecko wybranym przez siebie symbolem zaznacza, które zadanie chce podjąć. Aby planowanie pracy miało sens, nauczyciel musi przygotować materiały, narzędzia i dodatkowe zadania. Na ostatniej godzinie omawiamy wykonane zadania (Załącznik 1).

Na zakończenie tygodnia dzieci otrzymują kartę samooceny „Jaki jestem?”, na której dokonują ocenę swojego postępowania – poprzez wstawienie odpowiedniego symbolu literowego zgodnego z legendą.

W klasie II uczeń otrzymuje arkusz do planowania pracy. Jest to narzędzie służące systematyzacji pracy w kolejnych tygodniach. Zawiera następujące elementy: temat modułu, najważniejsze zadania stawiane przed klasą, wymagania programowe, kartkę z kalendarza, tabelkę indywidualnego planu pracy, tabelkę obowiązków na terenie klasy, tabelkę na oceny (Załącznik 2, 3).

2. Samokontrola – towarzyszy również uczniowi podczas oceniania swojej postawy. Na arkuszu wyszczególnione są postawy, które poddaje się samoocenie każdego dnia. Praca według planu stwarza możliwość osiągnięcia sukcesu każdemu uczniowi, bo każdemu może się coś udać szczególnie. Ponadto taka forma pracy zmierza do uzupełnienia braków i rozbudza zainteresowania.

3. Sprawności i arcydzieła mają na celu zmobilizowanie dzieci do maksymalnego, zgodnie z ich możliwościami, opanowania sprawności w jakiejś dziedzinie. Zdobywanie sprawności może być indywidualne lub zespołowe. Uczeń zdobywający daną sprawność musi wykonać cały szereg prób praktycznych, zdań określonych w regulaminie w czasie zgodnym z jego tempem pracy. Zdobywanie danej sprawności kończy się prezentacją arcydzieła. W nagrodę dziecko otrzymuje symbol danej sprawności, który zostaje wklejony do „karnetu ucznia”. Zdobyte przez uczniów sprawności pomagają zorientować się nauczycielowi w szczególnych uzdolnieniach i zamiłowaniach dziecka, oraz trafniej określić sposoby pokierowania dalszym kształceniem.
4. Klasowy Dzień Segregatora. Narzędzie wspierające obserwacje nauczyciela i źródło informacji o uczniu. Jest to segregator, który przechowuje się w klasie. Każdy uczeń samodzielnie gromadzi swoje prace w segregatorze (swobodne teksty inspirowane, prace plastyczne, karty pracy, wyniki własnych poszukiwań, itp.). Dziecko samo dokonuje wyboru, tych prac podczas tzw. Klasowego Dnia Segregatora – wówczas nauczyciel rozmawia z dziećmi o ich segregatorach, wspólnie analizują ich zawartość. Dzieci w tym dniu dokonują przeglądu swoich prac, prezentują najlepsze z nich koleżankom i kolegom. Wartością tej formy pracy jest możliwość dokonywania przez dzieci oceny własnych postępów, analizowania osiągnięć. Segregatory są prezentowane rodzicom podczas spotkań.
5. Karty pracy samodzielnej to także jeden z elementów oceny bieżącej. Gromadzone w teczkach, zaopatrzone komentarzem nauczyciela stanowią źródło informacji na temat umiejętności w zakresie określonych aktywności: polonistycznej, matematycznej, środowiskowej.
6. Karnet szkolny „tygodniczek”. Na pierwszej stronie widnieją dane ucznia. Dalej są puste kartki, na których przykleja się co tydzień grafik postępów wypełniony przez dziecko. Tu wkleja się również „odznaki” zdobytych przez dziecko sprawności. Ostatnia strona jest przeznaczona na ocenę pracy śródrocznej.

Karnety uczniów przechowywane są przez cały tydzień w klasie – ułożone w porządku alfabetycznym, co pozwala nauczycielowi na szybkie sprawdzenie postępów wychowanków i ustalenie, gdzie mają braki i wymagają jego bezpośredniej pomocy.
7. Profil rozwoju umiejętności – klasa I. Jest to wykres, który raz na kwartał wypełnia nauczyciel, a ukazuje on osiągnięcia ucznia. Linia wykresu informuje o tym, gdzie dziecko ma braki, w czym musi poprawić umiejętności lub utrzymać się na tym samym poziomie. Po pierwszej ocenie konieczne jest przedyskutowanie z rodzicami i ewentualnie innymi osobami (np. konsultantem) ewentualnych działań, mogących przyspieszyć proces rozwijania potrzebnych dyspozycji i umiejętności (Załącznik 4)

Kryteria oceniania

Program zaleca korzystanie z różnych źródeł informacji takich jak: obserwacje, analizy wytworów dziecka, testy, zadania praktyczne, rozmowy, wywiady, ankiety. W ten sposób nauczyciel ma możliwość poznania zarówno zespołu uczniowskiego, jego struktury, ról uczniowskich w zespole, obowiązujących w nim norm, jak i pojedynczego ucznia, jego wiedzy i umiejętności, samooceny, aspiracji, dążeń i zainteresowań, uznawanych wartości, stosunku do nauki szkolnej, strategii uczenia się, zakresu i przyczyn trudności.

Gromadzenie informacji i ich dokumentowanie powinno dostarczać wystarczająco dużo danych pozwalających ocenić postępy i rozwój dziecka. Informacja winna być na tyle różnorodna, aby na jej podstawie nauczyciel mógł:

- określić postępy dziecka w stosunku do wymagań programowych,
- poinformować ucznia o jego postępach,
- przygotować informację dla rodziców.

Ocenie podlega:

- postęp w nabywaniu wiadomości i umiejętności w zakresie poszczególnych edukacji poziom wiedzy o otaczającym świecie,
- wkład pracy, wysiłek, zaangażowanie dziecka,
- aktywność na zajęciach szkolnych,
- wypowiedzi ustne i pisemne,
- prace plastyczne, techniczne,
- projekty i prezentacje,
- udział w zajęciach muzyczno–ruchowych.

Ocena bieżąca odgrywa istotną rolę w procesie edukacyjnym, gdyż uczeń otrzymuje potwierdzenie tego, co poprawnie wykonał, co osiągnął, w czym jest dobry oraz wskazówki, co poprawić, co udoskonalić, nad czym jeszcze popracować. Nauczyciel natomiast otrzymuje informacje zwrotne o postępach w nauce, a co się z tym wiąże, o trafności i efektywności stosowanych metod, środków i organizacji zajęć, a w razie miernych wyników sygnał, że należy je modyfikować lub zmieniać. W ocenie bieżącej stwierdzamy w szczególności, co dziecko wykonało, jak wykonało, ile potrafi, co umie, a czego nie umie. Dziecko otrzymuje ją już w trakcie wykonywania zadania, bądź tuż po jego wykonaniu.

W ocenie bieżącej należy eksponować osiągnięcia indywidualne ucznia w porównaniu do stanu poprzedniego, nie porównując ich jednak z osiągnięciami innych uczniów. Taka ocena zapobiega błędom w uczeniu się, sprzyja rozwojowi dziecka, eliminuje napięcia i prowadzi do realizacji określonych celów edukacji.

Bezpośrednia ocena wykonywanego przez ucznia zadania powinna być oparta przede wszystkim na komentarzu słownym nauczyciela o poziomie wykonania przez dziecko danej pracy. Przyjęto pięciostopniową skalę ocen: świetnie, bardzo dobrze, dobrze, zadawalająco, postaraj się.

Ocena śródroczna ujmuje postępy i rozwój konkretnego dziecka, tworzy dossier ucznia, grupuje informacje o jego wewnętrznych stanach, o trudnościach i przejawach jego zachowań.

Ocena opisowa redagowana przez nauczyciela powinna uwzględniać postępy w edukacji, postępy w rozwoju emocjonalno–społecznym i osobiste osiągnięcia ucznia. Nauczyciele przygotowując opisową ocenę roczną za najistotniejsze winni uznać w kolejności: wkład pracy dziecka, efekt jaki ono osiąga oraz jego możliwości.

Ustala się następujące kryteria wymagań do poszczególnych poziomów edukacyjnych:

Świetnie – Uczeń w całości opanował materiał przewidziany podstawą programową danej klasy oraz:

- samodzielnie wykonuje zadania oraz ćwiczenia wykraczające poza program danej klasy,
- rozwiązuje zadania problemowe wymagające dodatkowych przemyśleń, umiejętnie wykorzystuje zdobytą wiedzę,
- posiada i prezentuje wiadomości i umiejętności wykraczające poza program nauczania w danej klasie,
- dostrzega i wyjaśnia związki między wiedzą teoretyczną a praktyczną,
- posiada własną inwencję twórczą,
- wykazuje szczególną aktywność na zajęciach,
- samodzielnie i systematycznie wzbogaca swoją wiedzę i umiejętności korzystając z różnych źródeł wiedzy,
- chętnie i z zaangażowaniem wykonuje dodatkowe prace zlecone przez nauczyciela,
- czyta płynnie, wyraziście i ze zrozumieniem teksty o różnym stopniu trudności bez wcześniejszego przygotowania; doskonale rozumie ich treść,
- wypowiada się w uporządkowanej i wielozdaniowej formie; wypowiedzi ustne cechuje bogaty zasób słownictwa i poprawność językowa,
- pisze estetycznie, w dobrym tempie i bezbłędnie,
- samodzielnie i twórczo rozwiązuje zadania matematyczne o różnym stopniu trudności,
- biegłe dokonuje obliczeń pamięciowych,
- posiada bogatą wiedzę o otaczającym środowisku; dokonuje samorzutnych obserwacji przyrodniczych i wyciąga prawidłowe wnioski,
- z dużym zaangażowaniem i na wysokim poziomie artystycznym wykorzystuje wiedzę i umiejętności plastyczne i techniczne; prace charakteryzują się twórczym podejściem do tematu i oryginalnością wykonania,
- aktywnie uczestniczy w zajęciach z edukacji muzyczno–ruchowej; swoimi umiejętnościami znacznie przewyższa poziom rówieśników,
- reprezentuje klasę lub szkołę w konkursach szkolnych i pozaszkolnych.

Bardzo dobrze – Uczeń posiada pełny zakres wiedzy i umiejętności określony podstawą programową w danej klasie oraz:

- samodzielnie i sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami i umiejętnościami,
- prawidłowo i z zaangażowaniem wykonuje zadania i ćwiczenia,
- samodzielnie rozwiązuje problemy teoretyczne i praktyczne ujęte w podstawie programowej,

- pracuje w dobrym tempie, sprawnie i efektywnie,
- potrafi zastosować posiadaną wiedzę do rozwiązywania zadań i problemów w nowych sytuacjach,
- samorzutnie wypowiada się rozwiniętymi zdaniami na tematy związane z przeżyciami i omawianą tematyką,
- płynnie i ze zrozumieniem czyta różne teksty,
- pisze czytelnie, starannie i bezbłędnie teksty zawierające trudności przewidziane do opanowania w danej klasie,
- sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami i umiejętnościami w rozwiązywaniu zadań i ćwiczeń matematycznych,
- sprawnie liczy w pamięci,
- posiada duży zasób wiadomości o najbliższym otoczeniu i środowisku lokalnym,
- prace plastyczno–techniczne wykonuje z zaangażowaniem, starannie, z dużą dbałością o szczegóły,
- aktywnie uczestniczy w zajęciach muzycznych i ruchowych oraz prawidłowo wykonuje ćwiczenia,

Dobrze – Uczeń:

- poprawnie wykorzystuje wiadomości i umiejętności zawarte w podstawie programowej danej klasy,
- pracuje w dość dobrym tempie, ale nie zawsze poprawnie wykonuje ćwiczenia i zadania,
- zainspirowany działaniami nauczyciela potrafi poprawić popełnione błędy,
- potrafi wykorzystać zdobyte wiadomości i umiejętności w rozwiązywaniu prostych problemów teoretycznych i praktycznych,
- wypowiada się na określone tematy używając prostych i złożonych zdań; wypowiedź nie zawsze jest uporządkowana,
- czyta poprawnie i płynnie opracowane wcześniej teksty; zazwyczaj dobrze rozumie ich sens,
- popełnia nieliczne błędy w pisaniu z pamięci i ze słuchu; pismo dość kształtne i estetyczne,
- samodzielnie i poprawnie rozwiązuje zadania tekstowe,
- w obliczeniach pamięciowych popełnia błędy,
- dobrze opanował podstawowe wiadomości o najbliższym otoczeniu i środowisku lokalnym; orientuje się w zmianach zachodzących w przyrodzie,
- z zaangażowaniem, ale nie zawsze estetycznie wykonuje prace plastyczne na określony temat,
- uczestniczy w zajęciach muzyczno–ruchowych; stara się poprawnie wykonać wskazane ćwiczenia.

Zadawalająco – Uczeń:

- opanował tylko podstawowe wiadomości ujęte w podstawie programowej danej klasy i potrafi je wykorzystać w sytuacjach typowych, mało skomplikowanych, często z pomocą nauczyciela,

- jego osiągnięcia i postępy pozwalają na rozwiązywanie zadań i problemów o niewielkim stopniu trudności,
- wypowiada się krótkimi zdaniami w mało uporządkowanej formie; popełnia błędy językowe,
- zazwyczaj poprawnie czyta opracowane wcześniej teksty; w tekstach nowych popełnia błędy; częściowo rozumie czytany samodzielnie tekst,
- popełnia błędy w pisowni wyrazów zawierających trudności ortograficzne przewidziane do opanowania w programie danej klasy; pismo mało estetyczne,
- poprawnie rozwiązuje proste zadania tekstowe, czasami wymaga pomocy nauczyciela,
- popełnia liczne błędy w obliczeniach pamięciowych,
- posiada ubogą wiedzę o otaczającym środowisku; wymaga wskazówek nauczyciela, by prawidłowo wyciągnąć wnioski z prowadzonych obserwacji,
- niechętnie wykonuje prace plastyczno–techniczne; są one mało estetyczne i ubogie w szczegóły,
- z niewielkim zaangażowaniem uczestniczy w zajęciach muzyczno–ruchowych; zazwyczaj stara się poprawnie wykonać podstawowe ćwiczenia.

Pracuj więcej – Uczeń:

- słabo opanował podstawowe wiadomości i umiejętności przewidziane w podstawie programowej danej klasy, co uniemożliwia pogłębianie wiedzy w określonym zakresie,
- występuje brak zaangażowania i chęci do współpracy i nauki,
- pracuje w wolnym tempie lub nadmiernie szybko; zazwyczaj niestarannie i niedbale; często wymaga dodatkowych objaśnień i powtórzeń ze strony nauczyciela,
- wypowiada się niechętnie, krótkimi prostymi zdaniami lub wyrazami; wymaga aktywizacji ze strony nauczyciela,
- wypowiedzi ustne są nieuporządkowane i mało logiczne; często pojawiają się błędy językowe,
- słabo opanował umiejętność czytania; popełnia błędy w czytaniu nawet prostych tekstów; słabo rozumie ich treść,
- popełnia liczne błędy w pisaniu z pamięci i przepisywaniu tekstu; pismo nieestetyczne i mało czytelne,
- często nie potrafi zrozumieć treści zadań tekstowych; rozwiązuje proste zadania z pomocą nauczyciela,
- ma duże trudności w dokonaniu poprawnych obliczeń pamięciowych; nie potrafi samodzielnie poprawić wskazanych przez nauczyciela pomyłek; posiada duże braki w wiadomościach dotyczących najbliższego otoczenia i środowiska lokalnego; nie potrafi samodzielnie wyciągnąć wniosków z prowadzonych obserwacji przyrodniczych,
- posiada duże braki w wiadomościach dotyczących najbliższego otoczenia i środowiska lokalnego nie potrafi samodzielnie wyciągnąć wniosków z prowadzonych obserwacji przyrodniczych,

- prace plastyczno–techniczne wykonuje niechętnie i nieestetycznie; często nie kończy rozpoczętej pracy,
- bez zaangażowania uczestniczy w zajęciach muzyczno–ruchowych.

VI. Praca z programem – „Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu”

Nauczyciel, planując pracę z dziećmi, zobowiązany jest w pierwszej kolejności poznać *Podstawę programową edukacji wczesnoszkolnej* jak również strukturę programu i zakres jego treści. Prawidłowe wypełnienie zadań edukacji wczesnoszkolnej wymaga także znajomości treści wychowania przedszkolnego oraz tych realizowanych na kolejnym etapie edukacji.

W drugiej kolejności musi zadać sobie pytanie, co chce osiągnąć w pracy z dziećmi, pamiętając o dostosowaniu zadań i zajęć do potrzeb i zainteresowań dzieci. Po ustaleniu, w jakim celu będzie działać, w jaki sposób i w jakich warunkach to działanie będzie się odbywało, nauczyciel przystępuje do pracy zgodnie z przyjętym programem edukacji wczesnoszkolnej. Określa temat, wokół którego zrealizuje treści programowe z wykorzystaniem różnych metod, środków dydaktycznych i form aktywności.

Program „*Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu*” proponuje realizację tygodniowego planu pracy wokół projektowanych okazji edukacyjnych w ramach tygodniowych modułów, na ogół jednotygodniowych. Koncentracja na jednym temacie pozwala na ukierunkowane działania nauczyciela i uczniów, pogłębienie zrozumienia treści wiodących w danym module. W tygodniowym module znajdują się treści ze wszystkich edukacji, a czas poświęcony na ich realizację jest płynny, decyduje o nim nauczyciel oraz uczniowie.

Projektowane okazje edukacyjne traktowane są jako metoda, sposób działania w ścisłym powiązaniu z treściami podstawy programowej dla kształcenia ogólnego. Takie ujęcie stanowi syntetyczną, zgeneralizowaną formę odpowiedzi na pytanie: Jak to czynić? Jak sprzyjać temu, co w dziecku ukryte, ale jego własne? Zatem dotyczą wspomagania, inspirowania i kierowania.

Organizacja życia klasy

Edukacja wczesnoszkolna realizowana jest w formie kształcenia zintegrowanego, dotyczy treści z edukacji: polonistycznej, społecznej, matematycznej, przyrodniczej, zajęcia komputerowe i techniczne. Podczas realizacji tygodniowego modułu wykorzystywane będą formy ekspresji artystycznej (plastyczna, muzyczna, zajęcia techniczne), bowiem włączone w proces nauczania i wychowania stanowią naturalną motywację do osiągania coraz lepszych wyników w nauce. W procesie edukacji nacisk kładzie się na:

- na pracę w małych zespołach,
- nawiązywanie do wiedzy osobistej ucznia,
- nauczyciel nie kieruje „spod tablicy” jednakową pracą wszystkich uczniów,
- respektuje się zróżnicowane kompetencje dzieci związane z czytaniem, pisanem, liczeniem poprzez założenie, że w tym samym czasie uczniowie pracują nieco inaczej nad rozwijaniem poszczególnych kompetencji.

Poniedziałek w szkole. Szczególnie istotną rolę odgrywają zajęcia rozpoczynające kolejny tydzień pracy, kiedy to nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem modułu, zadaniami indywidualnymi i zespołowymi, planowanymi zajęciami w klasie i w terenie. Zadania sta-

wiane uczniom są wyeksponowane w klasie i podzielone na grupy. Na tych kartach są zadania dotyczące edukacji językowej, przyrodniczej, matematycznej.

A – zadania dla tych dzieci, które pracują wolniej.

C – zadania dla tych uczniów, którzy pracują szybko i po wykonaniu zadań przewidzianych dla całej klasy znajdują czas na wykonanie dodatkowych ćwiczeń. Zawierają one zadania o wyższym stopniu trudności.

Jest to również moment, kiedy uczniowie mogą zaplanować swoją pracę na przygotowanym „arkuszu do planowania pracy”. Uczeń pracuje zgodnie ze swoim tempem pracy i możliwościami. Wykonane zadanie uczeń odnotowuje, a nauczyciel zatwierdza umieszczając swój „znaczek”. Dla tych uczniów, którzy mają trudności w nauce lub powolne tempo pracy, nauczyciel wspólnie z uczniem zaznacza, którego dnia dane zadania mają być wykonane.

Pod koniec tygodnia odbywa się podsumowanie pracy. Nauczyciel wspólnie z uczniami analizuje zrealizowane zadania, uczniowie dokonują samooceny swojej pracy.

Przywitanie – każdego dnia.

To czas na budowanie kontaktu, więzi, atmosfery zaufania i przyjaźni między dziećmi, a także między każdym dzieckiem a osobami dorosłymi. Dzieci mogą pokazać rodzicom, co ciekawego zrobiły poprzedniego dnia. Można zaproponować dzieciom siadanie w kółku na przywitanie dnia i przeprowadzenie tzw. „rundki” – Co u mnie? Na początku dnia bardzo ważne jest wspólne z dziećmi zaplanowanie zajęć, ewentualny podział na podgrupy odpowiedzialne za poszczególne zadania.

Dzień w szkole (Załącznik 5)

Dzieci realizują różne działania programowe zorganizowane przez nauczyciela. Są to zajęcia wynikające z tematyki modułu, realizowane również poprzez różnorodne formy aktywności:

- spontaniczna – dzięki odpowiedniemu zaprojektowaniu przestrzeni edukacyjnej,
- inspirowana – okazjami edukacyjnymi,
- kierowana – realizacja projektów ekologicznych, społecznych, kulturalnych itp.

Sytuacje wspomagające realizację programu nauczania

Terminarz

Tzw. „kartka tygodnia”, na której uczniowie przez cały tydzień swobodnie zapisują pytania, na które pragną uzyskać odpowiedź. Ta praktyka pozwoli zaspokoić naturalną ciekawość dzieci, stanowi punkt wyjścia do poszukiwania rozwiązań, jest kolejnym krokiem do zdobywania wiedzy.

Klasowy Dzień Segregatora

Narzędzie wspierające obserwacje nauczyciela i źródło informacji o uczniu. Jest to segregator, który przechowuje się w klasie. Każdy uczeń samodzielnie gromadzi swoje prace w segregatorze (swobodne teksty inspirowane, prace plastyczne, karty pracy, wyniki własnych poszukiwań, itp.). Dziecko samo dokonuje wyboru tych prac podczas tzw. Klasowego Dnia Segregatora – wówczas nauczyciel rozmawia z dziećmi o ich segregatorach,

wspólnie analizują ich zawartość. Dzieci w tym dniu dokonują przeglądu swoich prac, prezentują najlepsze z nich koleżankom i kolegom. Wartością tej formy pracy jest możliwość dokonywania przez dzieci oceny własnych postępów, analizowania osiągnięć. Segregatory są prezentowane rodzicom podczas spotkań.

Książka Życia

Swobodne teksty: jest to zeszyt do swobodnych tekstów, które dzieci piszą, a co 10 dni wybierają najlepszy i odczytują koleżankom i kolegom. Zespół klasowy wybiera 5 najlepszych tekstów, które zamieszczane są w klasowej gazetce. Gazetka wydawana jest raz miesiącu.

Praca domowa ucznia

Praca domowa musi spełniać podstawowe warunki:

- musi być związana z aktualną tematyką, nad którą uczeń pracuje,
- powinna być tak sformułowana, żeby uczeń mógł ją wykonać samodzielnie,
- musi być należycie umotywowana,
- nie wolno zadawać zbyt dużo pracy domowej jednocześnie,
- wyjaśniać uczniom, jak należy się uczyć, jak sobie zorganizować pracę, jak i gdzie szukać potrzebnych informacji.

Stopniowo od klasy II, należy dzieci wdrażać do pracy domowej. Nie mogą to być ćwiczenia mechaniczne, ograniczone do przepisywania nieciekawych dla dzieci treści, ale także prace, które przyczynią się do opanowania techniki uczenia. Według C. Freineta każda działalność dziecka, a więc jego praca domowa powinna być związana z życiem i zainteresowaniami. Każda praca domowa musi być sprawdzona przez nauczyciela.

Praca w małych zespołach

Wiele działań w życiu ludzkim opiera się na współpracy grup i zespołów, dlatego umiejętności współpracy w grupie uczymy od najwcześniejszych lat, co zobowiązuje każdego nauczyciela do uwzględniania ich w realizowanych przez siebie zajęciach.

Praca w grupach, oprócz współpracy może przyczynić się do:

- respektowania przyjętych zasad i dyscypliny,
- doświadczania współzależności i współodpowiedzialności,
- doskonalenia umiejętności komunikacyjnych (zabierania głosu, wypowiedzania swoich myśli, respektu dla zdania innych, rozwiązywania problemów),
- aktywizowania wszystkich uczniów (co jest szczególnie ważne dla dzieci nieśmiałych lub pracujących wolniej),
- wzajemnej inspiracji (co ma miejsce podczas dzielenia się swoimi pomysłami, doświadczeniami).

Już od pierwszych dni nauki w szkole uczniowie przygotowani są do współpracy w grupie. Najpierw zwracamy uwagę na integrację zespołu. Wprowadzamy zabawy pozwalające na poznanie się wszystkim uczniom i zbudowanie ich wzajemnego zaufania. Po tym etapie, kiedy grupa już się dobrze pozna, nadchodzi czas na ćwiczenia w komunikowaniu się. Dzieci uczą się słuchać, formułować myśli w postaci zdań i ujednolicać nadawane komunikaty z pozycją ciała. Przestaje być dla nich zagadką język

gestów. Dowiadują się, kiedy ktoś jest zakłopotany, wstydzi się lub czuje się niepewnie. O tym wszystkim mówi jego ciało, trzeba tylko umieć to zauważyć. Kiedy poziom komunikacji w grupie możemy uznać za wystarczający, rozpoczynamy pracę w zespołach. Pierwszym krokiem są zajęcia w parach. Uczniowie otrzymują zadania wymagające od nich współpracy, wzajemnego wspomaganie się i poszukiwania informacji. Jeżeli cała klasa przejdzie ten etap pracy z powodzeniem, to możemy przystąpić do organizowania zajęć w większych grupach.

Praca w grupie jest nastawiona na naturalne ludzkie procesy porozumiewania się i dzielenia się przemyśleniami, czyli na interakcję, będącą podstawą edukacji wczesnoszkolnej.

Indywidualizacja

Nauczyciel proponuje uczniom zadania o różnym stopniu trudności i różnym zakresie dotyczące tego samego tematu. To uczeń po zapoznaniu się z zadaniami próbuje, w zależności od tego, jak ocenia swoje umiejętności, wykonać zadania trudniejsze lub łatwe.

Przygotowując zadania o różnym stopniu trudności, pamiętać należy o starannym ich przygotowaniu. Dzięki indywidualizacji stymuluje się rozwijanie umiejętności samooceny, unika się niepotrzebnej straty czasu, gdy jedni uczniowie nudzą się przy zbyt łatwych zadaniach, a drudzy znowu bezmyślnie przepisują od innych, ponieważ postawiono im za wysokie wymagania. Indywidualizacja dotyczy przede wszystkim materiału.

Materiały i gry dydaktyczne do pracy indywidualnej

Kolejny krok ma umożliwić indywidualną pracę każdego ucznia bez konieczności ciągłego odwoływania się do pomocy nauczyciela. Ćwiczenia te można częściowo realizować w pracy parami. Wymagają zakupu lub wykonania materiałów, ich zaprezentowania i wprowadzenia w klasie oraz – co wydaje mi się szczególnie ważne – ustawienia w klasie regału na nowe pomoce, wystarczająco dużego, żeby uczniowie wiedzieli, gdzie co leży.

Obowiązywać musi następująca zasada: każda pomoc, każda gra ma swoje stałe miejsce – skąd wzięłeś, tam odłóż. Materiały można również przygotować wspólnie z uczniami w czasie zajęć praktycznych.

Gry dydaktyczne

Nie ma takiego obszaru wiedzy, takich treści i umiejętności, które byłyby „odporne” na wykorzystanie z gier dydaktycznych – można opracować grę do każdego tematu, dla każdej klasy i na każdą lekcję.

Dla ucznia gra musi być przede wszystkim ciekawą, atrakcyjną zabawą o prostych, zrozumiałych regułach, nie wymagających od uczestnika specjalnego dodatkowego przygotowania, zachęcających, a nie zniechęcających do brania w niej udziału. Powinna ona pozwalać na swobodną działalność w pewnych określonych ramach, ale najczęściej z dość wyraźnym zróżnicowaniem interesów jej uczestników. Używanie gier jest jedną z form pracy w grupach i podlega tym samym „prawom”.

Bibliografia – biblioteczka nauczyciela

1. Bałachowicz J., *Style działań edukacyjnych nauczycieli klas początkowych. Między uprzedmiotowieniem a podmiotowością*, Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 2009.
2. Bogdanowicz M., *Piosenki do rysowania, czyli Metoda Dobrego Startu dla najmłodszych*, Wydawnictwo „Fokus”, Gdańsk 1996.
3. Dmochowska M., *Zanim dziecko zacznie pisać*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.
4. Doliński D., *Mechanizmy wzbudzania emocji. Ekspresja emocji. Emocje podstawowe i pochodne*.
5. Dudzińska I., *Dziecko sześćioletnie uczy się czytać*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.
6. Dymara B., Michałowski S. C., Wollman-Mazurkiewicz L., *Dziecko w świecie przyrody*.
7. *Książka do wychowania proekologicznego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1998.
8. Freinet C., *O szkołę ludową*, Ossolineum, Warszawa 1976.
9. Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002.
10. Gloton R. Clero C., *Twórcza aktywność dziecka*, WSiP, Warszawa 1985.
11. Gołębiak D. B., *Uczenie metodą projektów*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2002.
12. Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992.
13. Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.
14. Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie dzieci w rozwoju do skupiania uwagi i zapamiętywania*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2004.
15. Guz. S., *Rozwój i edukacja dziecka. Szanse i zagrożenia*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2005.
16. Helm J. H., Katz L. G., *Mali badacze metoda projektu w edukacji elementarnej*, CODN, Warszawa 2003.
17. Kielar-Turska M., *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992.

18. Klus-Stańska D., *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002.
19. Korczak J., *Pisma wybrane*, t. II, Nasza Księgarnia, Warszawa 1984.
20. Krauze-Sikorska H., *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznej twórczości dziecka*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006.
21. Strelau J. (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki. Psychologia ogólna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2000, t. 2.
22. Więckowski R., *Terapeutyczna funkcja zabawy*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 1996, nr 8.
23. Wilczkova M., *Zabawy słowem*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1986.
24. Wójcik Z., *Zabawa w teatr. Scenariusze dla dzieci*, Wydawnictwo Didasko, Warszawa 1996.
25. Wygotski L. S., *Wybrane prace psychologiczne*, PWN, Warszawa 1971.
26. Zaczyński W., *Praca badawcza nauczyciela*, WSiP, Warszawa 1997.

Arkusz do planowania pracy klasy 2-3

Tydzień nauki: 4

Dary jesieni

Projektowane okazje edukacyjne:

Kartki z kalendarza:

28.09 poniedziałek wycieczka do sadu	29.09 wtorek	30.09 środa produkty na sałatkę	1.10 czwartek dyktando	2.10 piątek
--	------------------------	---	-------------------------------------	-----------------------

Mój indywidualny plan pracy:

	swobodny tekst	fiszki autoko- rektywne z j. polskiego	sprawności	zadania dodatkowe		
Co będę robić?						
Kiedy?						
Jak się wy- wiązałem?						

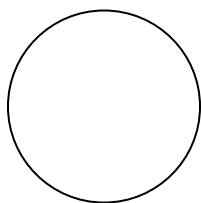
Moje obowiązki:

	tablica	porządek w klasie	rośliny	biblioteczka		
Co będę robić?						
Jak się wywiązałem?						

Praca oceniana przez nauczyciela:

Co jest oceniane	Ocena punktowa
Sprawozdanie z wycieczki	
Dyktando	

Jak minął tydzień?

podpis nauczyciela

podpis rodziców

Imię i nazwisko

Plan tygodniowy nr od do		✓
1	 czytanie	
2	 pisanie	
3	 matematyka	
4	 przyroda	
	 zadania dodatkowe	
	 zadania wyboru	
	 zadanie wolne	
		

PROFIL ROZWOJU UMIEJĘTNOŚCI

Klasa I rok szkolny Okres od do

Imię i nazwisko

Skala osiągnięć							Osiągnięcia
Niezadawalająco	Bardzo słabo	Słabo	Zadawalająco	Dobrze	Bardzo dobrze	Świetnie	
							Współpracuje z innymi dziećmi w grupie
							Jest aktywne podczas zajęć
							Wykazuje zainteresowanie szkołą
							Realizuje swój plan pracy
							Nie ma problemu z opanowaniem materiału
							Umie posługiwać się materiałami plastycznymi i przyborami
							Skupione na przedmiocie zajęć, uważnie śledzi ich przebieg
							Umie poprawnie się wypowiadać
							Wykonuje polecenia skierowane do niego
							Jest otwarte w kontaktach z dorosłymi
							Dostrzega potrzeby i uczucia innych ludzi
							Potrafi skończyć pracę nawet, gdy napotyka trudności
							Szanuje prawa i własność innych
							Jest samodzielne w czasie zajęć programowych
							Ma swoje propozycje i pomysły
							Wykazuje zainteresowanie czytaniem
							Rozwiązuje konflikty próbując negocjacji
							Jest zainteresowane otoczeniem, czerpie przyjemność z eksperymentowania
							Dokonyuje samooceny swojej pracy
							Jest koleżeński

Scenariusz zajęć przeprowadzonych w klasie I

Temat: Świat w kałuży.

Cele:

- Rozwijanie zdolności myślenia twórczego.
- Nawiązywanie kontaktów społecznych z rówieśnikami.
- Opisywanie własnymi słowami danych pojęć, nazw i rzeczy dostępnych osobistemu doświadczeniu oraz wskazywanie na istotne cechy należące do określonej klasy.
- Nastawienie na obserwowanie i dostrzeganie zmian w otoczeniu.
- Wyrażanie własnych stanów emocjonalnych poprzez formy ekspresji plastycznej i słownej poprzez posługiwanie się plastycznymi środkami wyrazu.
- Posługiwanie się mimiką, gestem i ruchem ciała w opisywaniu i wrażaniu emocji.
- Wspólne tworzenie swobodnego tekstu.

Oczekiwane umiejętności, wiadomości, postawy:

Uczeń:

- komunikuje swoje oczekiwania wobec współpracujących z nim członków grupy;
- opisuje własnymi słowami cechy otoczenia, postaci, wykonuje zadania związane z tematem;
- opisuje dostrzeżone zmiany w klasie i w otoczeniu szkoły;
- wyraża własne myśli i uczucia poprzez formy ekspresji twórczej: obraz, słowo, ruch i grę sceniczną;
- układa swobodny tekst cechujący się oryginalnością i pomysłowością.

Metody (wg Okonia): podająco–eksponujące, poszukujące, rozwiązywanie problemów, metoda stymulowania aktywności twórczej.

Techniki pracy C. Freineta: swobodny tekst, swobodna ekspresja plastyczna, teatralna.

Formy pracy: zbiorowa, zespołowa, indywidualna.

Środki dydaktyczne: lustro, arkusze papieru, marszowy utwór muzyczny, szarfy.

Przebieg zajęć – sytuacje dydaktyczne

1. **Jesteśmy spostrzegawczy.** Duże lustro kładziemy na podłodze w klasie i przyglądamy się, co się w nim odbiło. Następnie ćwiczenie powtarzamy w różnych miejscach wokół szkoły. Szukamy również kałuży, aby sprawdzić, co się w niej odbiło. Dzieci porównują kałużę prawdziwą z „kałużą – lustro” i opisują swoje spostrzeżenia, podają podobieństwa i różnice.
2. **Co odbiło się w lustrze?**
 - a. Uczniowie pracują w grupach, otrzymują duże arkusze papieru, farby plakatowe. Siadają wokół nich, rozmawiamy o tym, co odbiło się w kałuży, malujemy odbicie

- w kałuży. Każde dziecko ma swobodę tworzenia.
- b. Zachęcam dzieci, aby powstała jedna kałuża, dzieci wyrażają zgodę. Zatem zamieniam arkusze papieru między grupami. Teraz dzieci domalowują kolejne odbicia lub kończą rozpoczęte przez poprzedników. Na koniec nadają obrazom – kałużom oryginalny tytuł.
 3. **Ekspozycja.** Poszczególne grupy prezentują prace, opowiadają o świecie, który odbił się w ich kałużach.
 4. **Mieszkańcy kałuży.** Pobudzam wyobraźnię dzieci i wspólnie zastanawiamy się, kto może mieszkać w ich kałużach?
 - a. Dzieci podają swoje propozycje, nauczyciel zapisuje je na tablicy.
 - b. Odczytanie zapisanych wyrazów przez chętne dzieci.
 - c. Następnie dzieci własnymi słowami opisują każdego mieszkańca i nadają mu cechy.
 5. **Marsz kałużystów.** Zabawa ruchowa – na podłodze zaznaczamy szarfą kałuże. Włączamy marszową muzykę, dzieci poruszają się omijając kałuże.
 6. **Pisanie swobodnego tekstu.** „Potwory i spółka”. To tytuł swobodnego tekstu ułożonego przez dzieci, bohaterami jego są mieszkańcy kałuży (ponieważ dzieci nie potrafiły samodzielnie zapisać tekstu zrobił, to nauczyciel).
 - a. Odczytanie tekstu przez nauczyciela, naniesienie poprawek zgłoszonych przez autorów.
 7. **Gra ze swobodnym tekstem.** Nauczyciel stoi na podwyższeniu, głośno i z odpowiednimi przystankami czyta treść swobodnego tekstu „Potwory i spółka”, którego treść stanowi kanwę scenki dramowej. Chwila, gdy robi pauzę, oznacza, że dzieci przy pomocy gestów, mimiki, ruchu i dźwięków odtwarzają przeczytaną treść.
 8. Samoocena pracy grupy.
 9. Refleksje dzieci na temat zajęć.

Refleksje na temat przebiegu zajęć

Nadrzędnym celem edukacji wczesnoszkolnej jest wszechstronny i harmonijny rozwój dzieci oraz przygotowanie ich do systematycznej nauki na wyższym etapie kształcenia, dlatego proces nauczania i uczenia się wymaga od nauczyciela podjęcia takich działań, które będą stymulowały, wspierały i wspomagały rozwój potencjalnych możliwości dziecka.

W jaki sposób do tego doprowadzimy, w dużej mierze zależy od nauczyciela, od jego zainteresowań, pomysłowości i oryginalności w planowaniu procesu kształcenia oraz wytrwałości w podejmowaniu ciągłych prób.

Stąd nasuwa się pytanie, jak zorganizować proces kształcenia, aby osiągnąć wyznaczony cel? Myślę, że środkiem realizacji tego celu nie jest przekazywanie uczniom gotowej wiedzy ani reguł ukazujących sposoby rozwiązywania zadań. Jednym z przykładów na organizowane procesu kształcenia nastawionego na osiągnięcie tego nadrzędnego celu jest prezentowany scenariusz zajęć, który:

- uwzględnia niepowtarzalną indywidualność każdego dziecka i jego potencjał rozwojowy;
- zmierza do rozwijania dyspozycji intelektualnych i rozwoju społeczno-emocjonalnego;
- dąży do rozwijania zainteresowań;
- stwarza warunki do podejmowania działań kreatywnych;
- kształtuje wrażliwość i świadomość społeczno-moralną oraz postawy.

Należy też pamiętać, iż niezbędne jest przy tym stwarzanie dzieciom poczucia bezpieczeństwa, klimatu zaufania i życzliwości.

Planując proces kształcenia mam na uwadze rozwijanie umiejętności, a to dokonuje się głównie na podstawie aktywności, samodzielnych działań poznawczych.

Kiedy dziecko poznaje nowe rzeczy, pozwólmy mu szukać odpowiedzi na nurtujące je pytania, niech weryfikuje stawiane hipotezy i dzieli się z innymi uwagami oraz spostrzeżeniami. Najlepiej takiej komunikacji służy praca w grupie. Jest tam, bowiem miejsce na wymianę poglądów, podanie pomysłów rozwiązania jakiegoś problemu, porozumiewania się „swoim” językiem, zadawanie pytań, czy też przyznania się do swojej niewiedzy. Sytuacje takie skłaniają dzieci do podejmowania życzliwej współpracy i współdziałania, a przy tym uczą odpowiedzialności zbiorowej i indywidualnej.

Moje doświadczenie w pracy z dziećmi stawia mnie w przekonaniu, że dzieci są twórcze, należy więc te ich predyspozycje budzić, stymulować i rozwijać poprzez celowo organizowane ćwiczenia, dlatego drugą ważną kwestią pojawiającą się podczas zajęć „Świat w kałuży” jest rozwijanie zdolności twórczego myślenia. Na tych zajęciach pojawiły się ćwiczenia rozwijające:

- płynność myślenia, która ma ogromne znaczenie w procesie twórczym. Założyłam, że im będzie większa zdolność u dzieci do wytwarzania wielu pomysłów, tym większe prawdopodobieństwo pojawienia się prawdziwego twórczego rozwiązania;
- oryginalność myślenia, a więc wychodzenie poza stereotypowe rozwiązania, umożliwienie dzieciom dostrzegania nowych, niezwykłych aspektów, np. niekonwencjonalny tytuł;
- elaborację, zdolność ekspresyjnego wypełnienia, staranność, bogactwo uzupełnień poprzez układanie kolejnych zdań.

Przedstawiony scenariusz zajęć jest moim osobistym doświadczeniem, sprawdzonym w toku zajęć edukacyjnych, postuluje „maksymalny rozwój osobowości dziecka w łonie rozumnie pojętej wspólnoty, której służy i która jemu służy”.³

³ C. Freinet, *Nowoczesna Szkoła Francuska*, [w:] *O szkołę ludową*, Ossolineum, Warszawa 1976.